

ESI fondovi u funkciji razvoja poduzetništva na primjeru Požeško-slavonske županije

Ergović, Ariana

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:987973>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za ekonomiju
Diplomski sveučilišni studij Menadžmenta

Ariana Ergović

**ESI fondovi u funkciji razvoja poduzetništva na
primjeru Požeško-slavonske županije**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru
Odjel za ekonomiju
Diplomski sveučilišni studij Menadžmenta

ESI fondovi u funkciji razvoja poduzetništva na primjeru
Požeško-slavonske županije

Diplomski rad

Student/ica:
Ariana Ergović

Mentor/ica:
doc. dr. sc. Jurica Bosna

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Ariana Ergović, ovime izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom **ESI fondovi u funkciji razvoja poduzetništva na primjeru Požeško-slavonske županije** rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 5. srpnja 2023.

SAŽETAK

Rad se bavi utjecajem ESI fondova na razvoj poduzetništva na primjeru Požeško-slavonske županije. Republika Hrvatska je kao punopravna članica ostvarila mogućnost korištenja sredstava iz EU fondova što je Hrvatskoj omogućilo veliki napredak posebice zbog sufinanciranja projekata vezanih uz poticanje poduzetništva i razvoj poduzetničke infrastrukture. Europska unija pomoću raznih mjera i politika doprinosi poticanju i razvoju poduzetništva. Edukacije i radionice na tu temu su neizostavne jer na taj način sudionici kroz vježbe i iskustva dobiju najbolju predodžbu o samom poduzetništvu, poduzetničkim procesima i odlukama. ESI fondovi je skupni naziv za sljedećih pet fondova: Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Kohezijski fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo te Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Kod primjera Požeško-slavonske županije posebice je potrebno istaknuti Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) kojim su financirani projekti poput E-inkubatora u Pleternici. Iako Požeško-slavonska županija ima trend emigracije stanovništva, programi i izvješća koji su planirani za nadolazeće godine usmjereni su prema poticanju poduzetništva i obrtništva, motiviranju mladih ljudi da se okrenu poduzetničkim pothvatima te stvaranju pozitivne poduzetničke klime. Putem kvalitetnih i inovativnih programa i projekata koji se provode, Požeško-slavonska županija jača poduzetništvo te svoje gospodarstvo u cjelini.

Ključne riječi: Poduzetništvo, ESI fondovi, gospodarski razvoj, Požeško-slavonska županija

SUMMARY

ESI FUNDS IN THE FUNCTION OF ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF POŽEGA-SLAVONIA COUNTY

The paper deals with the influence of ESI funds on the development of entrepreneurship on the example of Požega-Slavonia County. As a full member, the Republic of Croatia has the possibility to use EU funds. That enabled Croatia to make great progress, especially due the co-financing of projects related to the encouragement of entrepreneurship and the development of entrepreneurial infrastructure. The European Union contributes to the encouragement and development of entrepreneurship through various measures and policies. Education and workshops on this topic are indispensable, because in this way, through exercises and experiences, participants get the best idea about entrepreneurship itself, entrepreneurial processes and decisions. ESI funds are collective names for the following five funds: European Regional Development Fund, European Social Fund, Cohesion Fund, European Maritime and Fisheries Fund and European Agricultural Fund for Rural Development. With the example of the Požega-Slavonska County, the European Regional Development Fund (ERDF), which financed projects such as the E-incubator in Pleternica, was particularly highlighted. Although the Požega-Slavonia County has a trend of population emigration, the programs and reports planned for the coming years are aimed at encouraging entrepreneurship and craftsmanship, motivating young people to turn to entrepreneurial ventures to create a positive entrepreneurial climate. Through quality and innovative programs and projects that are implemented, Požega-Slavonia County strengthens entrepreneurship and its economy as a whole.

Key words: Entrepreneurship, ESI funds, Economic development, Požega-Slavonia County.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojam i obilježja poduzetništva	3
2.1 Vrste poduzetništva	5
2.2 Prednosti i nedostaci poduzetničke aktivnosti	7
2.3 Poduzetnička infrastruktura	9
3. Poduzetništvo zemalja članica EU	12
3.1 Mjere i politike poticanja poduzetništva EU	13
3.2 Poduzetništvo kao razvojna mogućnost EU gospodarstva	17
3.3 Poduzetništvo na primjeru Republike Hrvatske.....	19
4. ESI fondovi	24
4.1 Europski fond za regionalni razvoj	25
4.2 Europski socijalni fond.....	26
4.3 Kohezijski fond	27
4.4 Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	28
4.5 Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj.....	29
5. ESI fondovi i razvoj poduzetništva Republike Hrvatske.....	31
6. Utjecaj ESI fondova na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije.....	36
7. Zaključak	44
Literatura.....	45
Popis tablica	53
Popis slika	54

1. Uvod

Fondovi Europske unije predstavljaju financijske instrumente koji su usmjereni prema projektima za poboljšanje kvalitete života stanovništva država članica. Smišljeni su kao financijski instrument za postizanje ciljeva različitih projektnih ideja. Politika Europske unije usmjerena je na poboljšanje gospodarstva i razvoj cijele Unije, pa je stoga naglasak na poduzetništvo neizostavan. Sve je veći broj malih poduzeća koja postaju temelj i stup gospodarstva EU te je ona usmjerena na poticanje njihova razvoja. Naročito je potpora bitna u manje razvijenim regijama, županijama, gradovima i općinama kako bi se njihovo gospodarstvo ojačalo te približilo razvijenima. Požeško-slavonska županija i njezini gradovi i općine jedni su od njih, gdje se mlado i općenito radno sposobno stanovništvo iseljava te gdje je niska razina inovacija. Samim tim ograničene su mogućnosti razvoja Požeško-slavonske županije.

Cilj ovog diplomskog rada je istražiti utjecaj ESI fondova na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije. Svrha rada je istaknuti ulogu i važnost ESI fondova u funkciji razvoja poduzetništva s posebnim naglaskom na Požeško-slavonsku županiju.

Pitanja na koja će se ovim radom odgovoriti jesu sljedeća:

1. Što je to poduzetništvo?
2. Koji su prednosti i nedostaci poduzetničke aktivnosti?
3. Kako se dijeli poduzetnička infrastruktura?
4. Kolika je važnost fondova Europske unije za zemlje članice i njihov razvoj?
5. Kako ESI fondovi utječu na razvoj poduzetništva članica EU?
6. Pomoću kojih mjera i politika Europska unija potiče poduzetništvo?
7. Koliko je poduzetništvo razvijeno u Republici Hrvatskoj?
8. Na koji način su Europski strukturni i investicijski fondovi utjecali na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije?

Diplomski rad se sastoji od sedam poglavlja. Prvo poglavlje je „Uvod“ u kojem se navodi predmet, cilj i svrha rada te pitanja na koja će se ovim radom odgovoriti. Također, u uvodu se iznosi pregled po poglavljima. Drugo poglavlje „Pojam i obilježja poduzetništva“ navodi prednosti i nedostatke ulaska u poduzetništvo, vrste poduzetništva te vrste poduzetničke infrastrukture. Treće poglavlje „Poduzetništvo zemalja članica EU“ navodi mjere i politike poticanja poduzetništva EU, koja je uloga poduzetništva kao razvojne mogućnosti EU gospodarstva te se prikazuje poduzetništvo na primjeru Republike Hrvatske. Četvrto poglavlje

„ESI fondovi“ opisuje Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Kohezijski fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo te Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Peto poglavlje „ESI fondovi i razvoj poduzetništva Republike Hrvatske“ bavi se utjecajem europskih strukturnih i investicijskih fondova na društveno-gospodarski razvitak Republike Hrvatske s posebnim naglaskom na poduzetništvo. Šesto poglavlje „Utjecaj ESI fondova na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije“ bavi se s konkretno realiziranim projektima čija su sredstva dobivena iz ESI fondova kojima se potiče poduzetništvo Požeško-slavonske županije. U sedmom poglavlju naziva „Zaključak“ navode se konačni zaključci provedenog istraživanja o utjecaju ESI fondova na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije.

Prilikom pisanja diplomskog rada korišteni su znanstveni članci, knjige, stručni članci te razne internetske stranice. Metode koje su korištene prilikom pisanja su metode deskripcije, metode analize te metode dedukcije.

2. Pojam i obilježja poduzetništva

Poduzetnik, u očima Cantillona, je pojedinac koji dobra kupuje po cijenama koje su poznate, odnosno, svi ih znamo, dok će se cijene tek oformiti na tržištu. Cantillon u eseju, koji je objavljen posthumno, navodi kako „poduzetnik u poduzetništvu ulazi radi ostvarenja profita koji je rezultat poslovanja u uvjetima neizvjesnosti“. Adam Smith, u svom djelu „The Theory of Moral Sentiments“, često diskutira o poduzetniku, no tek u djelu „Bogatstvo naroda“ formulira njegove tri uloge. Kao prvu ulogu navodi ulogu avanturista (adventurer), za drugu ulogu navodi voditelja projekta (projector) te za treću, ujedno i jedinu, koja po njegovom mišljenju zaslužuje poštovanje je poduzimatelj (undertaker) (Škrtić i Mikić, 2011).

U novoaustrijskoj školi poduzetništvo se definira kao budnost na mogućnosti zarade, a poduzetnik se doživljava kao arbitar i sila koja uspostavlja ravnotežu u gospodarskom sustavu (Kirzner, 1973). Unutar konteksta neoklasičnog okvira savršene konkurencije i opće ravnoteže, Knight je poduzetnika smatrao ključnom figurom u ekonomskom sustavu, dodjeljujući mu ulogu subjekta koji donosi odluke 'unutar neizvjesnog okruženja' (Hebert i Link, 1988).

Teoretičari njemačke škole ekonomske misli naveli su kako poduzetništvo predstavlja proces koji odbacuje dosad korištene metode i stvara nove. Težište je na kompenzacijama koje poduzetnik dobije za provedenu djelatnosti. Pojam menadžera odvaja se od pojma poduzetnik pa tako menadžer predstavlja osobu koja radi za svoju plaću, a poduzetnik radi za svoj račun (Škrtić i Mikić, 2011).

U suštini poduzetništvo označava vještinu pokretanja pojedinih aktivnosti kako bi se postigao određeni cilj, označavajući mogućnost i spremnost rješavanja prepreka, pripremljenost na neizvjesnost epiloga i neizostavan rizik. Riječ poduzetništvo (entrepreneurship) izvedenica je iz francuskog jezika od riječi „entreprendre“ čije se prvotno značenje odnosilo na osobu koja poduzima akciju, odnosno rizik (Buble i Kružić, 2006). Poduzetništvo nema jednoznačnu definiciju, stoga ju je nemoguće sveobuhvatno definirati. Najčešća definicija navodi poduzetništvo kao sveobuhvat inovacijskih sposobnosti koje poduzetnik posjeduje, uz organizacijske, upravljačke, nadzorne i sposobnosti usmjeravanja (Škrtić i Mikić, 2011).

Naše se gospodarstvo zapravo temeljilo na poduzetništvu, a povijest je dokazala da nas pri svakom padu gospodarskih aktivnosti upravo poduzetnički pogon i upornost vraćaju na prave staze (Kuratko, 2011). Poduzetništvo kao takvo je doživjelo procvat 90-ih godina prošlog

stoljeća kao generator novih poslova, ideja, karijera i bogatstva. Transformiranje korporacija u poduzetničke dogodio se uvođenjem poduzetničkog duha. Poduzetništvo se razvilo do te mjere da su pojedine države zadobile odlike poduzetničkog društva (Buble i Kružić, 2006). Konvencionalna znanstveno-tehnička i informatička tranzicija je zbog svoje enormne promjene u poslovanju i razvitku dovela do toga da bi lider gospodarskog rasta i razvoja trebao biti kreativan i inovativan poduzetnik (Škrtić i Mikić, 2011). Moderne informatičke tehnologije dovele su do ekspanzije poduzetništva jer omogućuju više prostora za komunikaciju, ideje i veću upotrebljivost inicijativa (Buble i Kružić, 2006).

Koncept poduzetništva se danas istražuje kroz osobnu perspektivu, što je iznjedrilo tri pogleda na poduzetnika. Prvi pogled se odnosi na ekonomista koji navodi kako je poduzetnik osoba koja upotrebljava i raspoređuje resurse (radna snaga, imovina i materijal) kako bi povećao vrijednost izlaznih dobara. Osim toga poduzetnik je i inovator te onaj koji uvodi promjene. Drugi pogled se odnosi na psihološki pogled, gdje on vidi poduzetnika kao osobu koja je prožeta određenim snagama u smislu želje za sticanjem, eksperimentiranjem, postignućem ili pak želja da zaobiđe autoritet drugih. Kao treći pogled navodi se pogled poslovnih ljudi, koji ih nerijetko percipiraju kao prijatnu agresivnog suparnika, dok istog tog poduzetnika drugi poduzetnik percipira kao saveznika, klijenta, osobu koja kreira bogatstvo za druge. Uz to, otkriva nove i bolje načine za iskorištenje resursa, stvaranje novih radnih mjesta i redukciju otpada (Hisrich et al., 2011).

S povijesnog i teorijskog aspekta poduzetnik predstavlja arbitra, osobu koja alocira resurse na različite, ne standardne načine, dok poduzetništvo predstavlja sveobuhvat aktivnosti koje poduzetnik obavlja s ciljem realiziranja poduzetničkog pothvata (Škrtić i Mikić, 2011). Riječ poduzetnik podrazumijeva osobu koja je marljiva, ima poduzetnički duh i nepresušan izvor ideja. Kako za poduzetništvo, tako i za samog poduzetnika nema jedinstvene definicije, jedni navode kako je to osoba koja stvara proizvod i gradi poslovanje, upravlja resursima i rizikom u svrhu stvaranja dobiti, dok drugi navode kako je ona kreator i procjenjuje glavni rizik u stvaranju bogatstva pomoću glavnice i vremena uz obavezu povećanja vrijednosti usluga ili proizvoda (Buble i Kružić, 2006).

2.1 Vrste poduzetništva

Prema Članku 3. Zakona o poticanju razvoja malog gospodarstva razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti koji se definiraju prema veličini, broju zaposlenika i ukupnom godišnjem prometu (NN 29/2002-630, 2002):

- Mikro subjekte unutar malog gospodarstva predstavljaju pravne i fizičke osobe koje imaju godišnje zaposleno prosječno manje od 10 radnika.
- Mali subjekti su oni koji imaju prosječno manje od 50 zaposlenih radnika i koji ostvaruju ukupni godišnji promet manji od 16 000 000,00 kuna
- Srednji subjekti predstavljaju one pravne i fizičke osobe koji su pravno neovisni, godišnje prosječno zapošljavaju manje od 250 radnika, postižu ukupni godišnji promet do 60 000 000,00 kuna, samostalno obavljaju zakonom određene djelatnosti u svrhu ostvarenja dohotka na tržištu

Također, razlikujemo i velike subjekte koji predstavljaju one pravne i fizičke osobe koji su pravno neovisni, godišnje prosječno zapošljavaju više od 250 radnika, postižu ukupni promet viši od 60 000 000,00 kuna te samostalno obavljaju zakonom određene djelatnosti s ciljem ostvarenja dohotka na tržištu

Prema Škrtić i Mikić (2011) Europska unija je, zbog razlika među državama članicama, odredila definiciju pomoću koje će se odrediti mala i srednja poduzeća:

- broj zaposlenih
- godišnji prihod od prodaje, tj. opseg prodaje
- prosječna aktiva kapitala poduzeća, tj. opseg aktive
- mjerila pomoću koje se određuje samostalnost, primjerice udio vlasništva, odnosno kontrole od strane drugih ili više poduzeća ne smije prijeći granicu od 25%

Tablica 1 prikazuje vrste poduzeća prema parametrima koje je odredila Europska komisija.

Kategorija poduzeća	Broj zaposlenih	Godišnji promet	Ukupna godišnja bilanca
Srednje poduzeće	< 250	≤ 50 milijuna eura	≤ 43 milijuna eura
Malo poduzeće	< 50	≤ 10 milijuna eura	≤ 10 milijuna eura
Mikropoduzeće	< 10	≤ 2 milijuna eura	≤ 2 milijuna eura

Tablica 1 Vrste poduzeća

Izrada autorice prema podacima Europske komisije, 2023.

Subjekti malog gospodarstva javljaju se kao razni pravni principi u Republici Hrvatskoj, kao što su prema Buble i Kružić (2006):

- obrt – najčešći oblik organiziranja i vršenja poslovne aktivnosti u RH. Obrt nema osnivača, ne osnuje se novi poslovni subjekt već fizička osoba stječe svojstvo obrtnika.
- trgovačko društvo – potreban je osnivač, završetkom registracije upisuje se u sudski registar koji simbolizira postanak pravnog subjekta koji ima svojstvo pravne osobe
- zadruga – pravna osoba koja predstavlja svojevrijedno udruženje zadrugara, gdje pojedini član djeluje neposredno uz načelo uzajamne pomoći
- ostali oblici organiziranja odnose se na slobodna zanimanja odnosno na privatne poduzetničke aktivnosti

Poduzetnici koji su usmjereni ka društveno orijentiranim pothvatima ne čine ih zbog osobne novčane naknade (Mars i Garrison, 2009). Mogućnosti koje akademska zajednica pruža u društvenom poduzetništvu sada uključuju samostalne tečajeve, certifikate, i formalne studijske programe, s ciljem pokretanja obrazovanja neprofitnog menadžmenta. Društveno poduzetništvo je identificirano kao institucionalna logika koja je velikim dijelom uzela maha tijekom akademskog pokreta za uspostavljanje neprofitnih istraživanja i studijskih programa na američkim koledžima i sveučilištima. Yale Sveučilište, kao pionir 1978. godine, pokrenulo je Program za Neprofitne organizacije (Lounsbury i Strang, 2009).

Korporativno poduzetništvo utjelovljuje aktivnosti koje povećavaju sposobnosti korporacija za natjecanje i preuzimanje rizika koji mogu, ali i ne moraju, uključivati dodavanje novih poduzeća unutar korporacija (Morris et al., 2008). Daljnja dimenzija vezana je uz veću heterogenost korporativnog poduzetništva u etabliranim korporacijama, posebno u pitanju pogleda na poduzetničke prilike koje ne moraju nužno uključivati istraživanja visokih tehnologija. Korporacije će možda morati podružnicama dati veću autonomiju za traženje lokalnih poduzetničkih prilika vezana uz lokalna tržišta gdje tvrtka roditelj ima malo znanja. Razvoj literature o podružnim organizacijama, naglasio je potrebu za većom autonomijom kako bi se, osobito inozemnim podružnicama, omogućila veća poduzetnost (Birkinshaw, 1996).

2.2 Prednosti i nedostaci poduzetničke aktivnosti

Razlozi zbog kojih osoba odluči zakoračiti u poduzetničke vode su različiti. Pokretanje vlastitog posla stavlja veliki teret na pojedinca stoga je prije samog ulaska u poduzetništvo važno biti upoznat s nedostacima i poteškoćama koje ono donosi. Često je naglasak samo na profitu, a put koji je potrebno prijeći rijetko se spominje. Zbog toga je bitna edukacija, ne samo na tu temu već i na korake koje poduzetnici trebaju poduzeti kako bi bili uspješni. Pokretanje i poslovanje zahtijevaju od poduzetnika predan, težak rad i sposobnost i želju za prihvaćanjem i preuzimanjem odgovornosti tijekom poslovanja.

Neke od prednosti poduzetništva su prema Prasanna (2023):

- autonomija – ljudi su usmjereniji prema cilju kada ih nitko ne ometa i nikome ne moraju objašnjavati svoje poteze
- motivacija – svakom pozitivnom odlukom stvara se sve veća motivacija za rad i donošenje novih
- fleksibilnost – nema vremenski određenog radnog vremena
- usmjerena karijera – omogućuje da se uskladi želja i strast s poslovnim vrijednostima i uvjerenjima
- razvijanje vještina – svakom prijednom preprekom se postiže rast, razvija mentalitet i profesionalne sposobnosti
- ekonomski razvoj – stvaranje uspješnog poslovanja dovodi do povećanja zarade koja je u izravno povezana s vlastitim trudom i angažmanom
- upoznavanje ljudi – poduzetništvo dovodi do upoznavanja ljudi koje razmišljaju slično
- nova iskustva – dovodi do novih iskustava koje osoba prije ulaska u poduzetništvo nije mogla ni zamisliti
- stvaranje svog vlastitog tima – poduzetnici imaju mogućnost sami izabrati ljude s kojima će poslovati, od partnera do klijenta
- dobivanje cjelokupne nagrade – poduzetnik uživa u profitu, može ga i ponovno uložiti u posao i daljnji rast poslovanja.

Posebno je potrebno istaknuti kako razina odgovornosti postaje sve veća i veća jer poduzetnik mora biti i menadžer, knjigovođa, ulagač, prodavač, marketing stručnjak, uz to je i onaj koji snosi odgovornost za krajnji uspjeh poduzeća zbog čega je nerijetko prisutan strah od donošenja loše odluke koja bi mogla rezultirati propadanjem poduzeća (Dračić, 2012).

Velik broj ljudi posao koji obavljaju smatraju neizazovnim, dosadnim i neuzbudljivim, dok je poduzetnicima posao sinonim za igru. Posao koji poduzetnik obavlja izaziva u njemu sve njegove sposobnosti, vještine i kreativnost čime dolazi do samoispunjenja. Profit nije primaran razlog za stvaranje vlastitog poduzeća, ali je definitivno jedan od motiva. Vlasnici malih poduzeća često bivaju jedni od najcjenjenijih pripadnika društva ili zajednica. Jedna od glavnih prednosti ulaska u poduzetništvo i razloga zašto se ljudi odlučuju za to je stjecanje kontrole ne samo nad dnevnim aktivnostima nego i nad vlastitom sudbinom što omogućuje postizanje vlastitih ciljeva (Škrtić i Mikić, 2011).

Potencijalni nedostaci ulaska u poduzetništvo su brojni, a neki od najčešćih su prema Prasanna (2023):

- nesiguran prihod – ne osigurava stabilan i siguran prihod kao u fiksiranim poslovima
- potreba za ulaganjem još više vremena – potrebno je posvetiti puno vremena za stvaranje posla što znači prekovremeni rad bez konkretno određenog radnog vremena
- rizik od neuspjeha – u početnoj fazi poduzetnički put je jako izazovan te postoje rizici da poslovne strategije ne funkcioniraju na željeni način što dovodi do gubitka poslovanja
- dobivanje novih klijenata – teško je stvoriti nove klijente jer ih je većina lojalna već postojećim tvrtkama
- financijska nestabilnost – u početnoj fazi veliki je izljev novca što je za samozaposlenu osobu težak period
- veća konkurencija – za početnika teško je konkurirati već postojećim tvrtkama
- manjak investitora/partnera – pojedini pothvati zahtijevaju velika ulaganja, no nekada je naporno otkriti i doći do investitora ili partnera
- više odgovornosti – poduzetnik je osoba koja mora voditi marketing, financije, pravne probleme, prodaju i brojne druge stvari kako bi tvrtka funkcionirala

Samo otvaranje poduzeća nije jamstvo da će poduzetnik ostvariti dovoljno prihoda kako bi prekrpio rashode. Stoga često poduzetnici na početku žive od svoje ušteđevine dok se ne izvuku iz financijskih poteškoća. Zbog takvih neprilika je stopa zatvaranja upravo malih i srednjih poduzeća na vrlo visokoj razini. Zatvaranje poduzeća donosi velike emocionalne reperkusije za poduzetnika, a nemoguće je izostaviti i one financijske. Osnutak poduzeća i uspostavljanje poslovanja nerijetko od vlasnika traži veliko odricanje i danonoćni rad, od 10 do 12 sati dnevno, često šest do sedam dana u tjednu (Škrtić i Mikić, 2011).

2.3 Poduzetnička infrastruktura

Poduzetnička infrastruktura predstavlja ustanovu koja posluje prema zakonskim propisima i sredstvima u svrhu stabilnosti i razvoja društva, društvenih zajednica i države. Unutar RH programi poduzetničke infrastrukture podrazumijevaju (Škrtić i Mikić, 2011):

- poduzetničke zone
- poduzetničke centre
- poduzetničke inkubatore

Poduzetničke zone definirane su kao infrastrukturno opremljena područja utvrđena prostornim planovima, namijenjena za obavljanje određenih vrsta poduzetničke ili gospodarske djelatnosti. Osnovno obilježje poduzetničkih zona je zajedničko korištenje infrastrukture i uređenog prostora poduzetnici čiji položaj unutar poduzetničke zone omogućava racionalizaciju troškova poslovanja i korištenje raspoloživih resursa poduzetničkog zoni zajedno s ostalim korisnicima poduzetničke zone. Poduzetničke zone su definirane na temelju sljedećih kriterija: (i) veličine ukupne površine poduzetničke zone, (ii) vrste djelatnosti unutar poduzetničke zone i (iii) intenzitet aktiviranja raspoloživog prostora poduzetničke zone (Jurlina Alibegović et.al., 2019).

Hrvatska vlada je u razdoblju 2004. – 2013. nastojala potaknuti poduzetništvo davanjem bespovratnih sredstava za osnivanje poduzetničkih zona. U značajnom broju općina i gradova ove investicije podržane su i investicijama lokalne jedinica samouprave što je rezultiralo donošenjem mjera za osnivanje poduzetničkih zona i privlačenje investitora. Poduzetničke zone važne su za lokalne ekonomske rezultate. Rezultati empirijske analize potvrđuju da su jedinice lokalne samouprave s poduzetničkim zonama uspješnije od jedinica koje nemaju poduzetničku zonu (Jurlina Alibegović et.al., 2019).

Poduzetnički centri pružaju usluge smještaja za novostvorena poduzeća. Njihov cilj je podržati poduzeća u njihovim projektima inovacije i internacionalizacije, uglavnom u područjima gdje je industrijskog lošije razvijena. Poduzetnički centri su dio regionalne politike Europske unije. Usredotočuju se ne samo na poduzećima početnicima, već i na postojećim poduzećima (Aernoudt, 2004).

U Hrvatskoj u prosjeku oko 7000 poduzetnika tokom godine dana zahtjeva pomoć od poduzetničkih centara. Njihova glavna zadaća je promoviranje poduzetništva, pružanje relevantnih podataka o prednostima, manama i mogućnostima ulaska u poduzetništvo, koje

mjere i poticaje mogu poduzetnici upotrijebiti, pružanje savjeta, pomoći relevantne za poduzetnika. Glavne funkcije poduzetničkih centara su (Škrtić i Mikić, 2011):

- osiguravaju usluge savjetovanja i konzultacija bez naknada
- osiguravaju besplatne relevantne podatke o projektima i programima u poduzetništvu
- održavanje preko info točaka
- pokretanje raznih informativnih djelatnosti putem lokalnih medija
- organizacija stručnih skupova i simpozija za poduzetnike
- pružanje internetskih usluga i umrežavanje poduzetnika
- održavanje raznih sajмова
- organiziranje poduzetničkih djelatnosti na lokalnoj razini

Poduzetnički inkubatori se mogu promatrati kao "potpora" odnosno okruženje koje daje potporu start-up i novim tvrtkama (Peters et.al., 2004). Koncept "inkubatora" često se koristi kao opći naziv za organizacije koje čine ili stvaraju poticajno okruženje koje je pogodno za razvoj novih tvrtki (Chan i Lau, 2005). Postoje razne vrste programa poduzetničke inkubacije, neke od njih su (Škrtić i Mikić, 2011):

- program zasnovan na objektu – ujedno je i najčešći program poduzetničke inkubacije i nalazi se unutar objekta s većim brojem zakupnika. Nudi razne usluge klijentima od usluga nadgledanja, vođenja, pristupa kapitalu, pristupa profesionalnim uslugama do treninga, umrežavanja itd.
- program zasnovan na uslugama – vrsta programa poduzetničke inkubacije koja nudi svojim korisnicima razne usluge, ali im ne nudi smještaj odnosno prostor za vođenje posla. Zbog toga se često naziva i virtualnim programom jer je usmjeren samo na usluge.
- kombinirani program – spoj prva dva programa gdje se pruža smještaj i usluga i za poslovne subjekte koji se ne nalaze u inkubatoru

Poslovna inkubacija pruža jednu od najučinkovitijih strategija za promicanje poduzetništva unutar zajednica, za potporu otvaranju radnih mjesta podupiranjem novih poslovnih shema i promicanjem diversifikacije poslovnih prilika. Potiče rast i djeluje kao posrednik, revitalizira ruralna ili siromašna područja i promiče prijelaz prema vlasništvu poduzeća za studente i radnike koji traže nove puteve u svojoj karijeri (Mahmood et.al., 2016). Jedna od važnih uloga inkubatora je uloga posrednika između inkubiranih i relevantnih inovacijskih sustava (Peters

et.al., 2004). Nadalje, neke od najčešćih usluga koje se pružaju u poduzetničkom inkubatoru odnose se na (Škrtić i Mikić, 2011):

- marketing
- poslovno vođenje
- umrežavanje s drugim poduzećima
- razne edukacije
- umrežavanje s investitorima i ulagačima
- proces tehnološke komercijalizacije

Važno je napomenuti da poslovna inkubacija nema za cilj samo razvoj poduzeća koristeći visoke tehnologije ili razvoj u novim znanstvenim/tehnološkim sektorima i izvozno orijentiranim sektorima, također za cilj ima postizanje uključivog rasta kroz razvoj poduzeća povezanih s poljoprivredom, alternativnom energijom i ruralnom zajednicom. Poticanje razvoja poduzetništva među socijalno ugroženim skupinama, manjinskim skupinama, ženama, ruralnim dijelovima i drugim socijalno ugroženim dijelovima, poslovna inkubacija može pomoći u stvaranju radnih mjesta u područjima s tradicionalno visokom nezaposlenošću, te obnoviti i revitalizirati lokalne zajednice i pomoći u postizanju uravnoteženog rasta u regijama (Baskaran et.al., 2019).

Gospodarski razvitak se potiče pomoću privlačenja novih investicija i podupiranja poduzetnika u otvaranju novih poduzeća, i to putem daljnjeg razvoja već opremljenih poduzetničkih infrastruktura. Glavni preduvjet za porast kvalitete života stanovništva predstavlja gospodarski razvitak uz koji je neizostavno otvaranje novih radnih mjesta. U sklopu ovog prioriteta osobit fokus je na poticanju poduzetništva (Provedbeni program Grada Požege 2021.-2027, 2021).

3. Poduzetništvo zemalja članica EU

Procjenjuje se da je 2022. godine u Europskoj uniji postojalo približno 23,1 milijun malih i srednjih poduzeća (MSP), a velika većina tih poduzeća bila su poduzeća mikro veličine koja zapošljavaju samo manje od devet ljudi. Daljnjih 1,35 milijuna poduzeća bila su mala poduzeća s između 10 i 49 zaposlenih, a približno 206 592 poduzeća srednje veličine s 50 do 249 zaposlenih (Statista, 2023).

Polovica malih i srednjih poduzeća koristi strukturne fondove EU-a kao izvor financiranja za otvaranje novih ili nastavak poslovanja dosadašnjih poduzeća. U Poljskoj su najčešći rezultati ulaganja sufinanciranih iz strukturnih fondova EU bili: povećanje prometa poduzeća (81% poduzeća), poboljšanje ponuđenog (konkurentnog) proizvoda i tehnologije (80%), povećanje profitabilnosti poduzeća (75%) i modernizacija proizvodnih resursa (73%) (Lewandowska et.al., 2014).

„Europska povelja o malim poduzećima (European charter for small enterprises) polazi od ocjene da mala poduzeća predstavljaju potporanj europskog gospodarstva – ona su glavni izvor zapošljavanja i u njima se razvijaju mnogobrojne poslovne ideje. Europski naponi oko uvođenja nove ekonomije uspjeh će jedino ako se mala poduzeća postave na vrh ljestvice prioriteta. Mala su poduzeća najosjetljivija na promjene u poslovnom okruženju – posebno ih pogađa pretjerana birokracija, ali će isto tako među prvima doživjeti procvat kada se ukinu birokratske prepreke“ (Buble i Kružić, 2006).

Europska unija ima za cilj poboljšati efikasnost svojih programa za poticanje razvoja i ulaganja u mikro, mala i srednja poduzeća kao i programa država članica. Zbog toga što mikro, mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji čine 99% svih poduzeća, stoga ona predstavljaju temeljnu odrednicu, odnosno središnju točku zapošljavanja u Europskoj uniji (Vrhovec-Žohar i Kopotan, 2014).

3.1 Mjere i politike poticanja poduzetništva EU

Jedan od glavnih načina prilikom stvaranja kompetitivne prednosti nacionalne ekonomije je razvoj poduzetništva i malog gospodarstva. U razvijenijim zemljama podrazumijeva se da poduzetništvu i malim gospodarstvima trebaju poticajne mjere pomoću kojih bi se jednostavnije realiziralo pokretanje gospodarstva čime bi se privlačili novi poduzetnici radi stvaranja novih znanja i tehnologija. Države članice EU daju direktne i indirektne vrste pomoći za poticanje malih i srednjih poduzeća. Direktna pomoć se odnosi na pomoć koja je generirana iz sredstava u proračunu, dok se indirektna pomoć odnosi na razne oblike olakšica, dok Europska unija pomoć poduzetništvu i malom gospodarstvu pruža putem slijedećih oblika potpora prema Buble i Kružić (2006):

- financijska podrška se daje u vidu subvencija i donacija, ili pak kao osiguranje kreditnih sredstava u optimalnim uvjetima i prihvaćanje jamstva
- nefinancijska podrška se daje u vidu programa za povezivanje poduzetnika koji mogu biti primjerice programi poslovne podrške, treninga, savjetodavnih usluga.

„Akt o malom poduzetništvu iz 2008. i njegovo načelo „pristupa tržištima“ snažan je temelj europske politike i internacionalizacije malih i srednjih poduzeća. Provedeno je nekoliko studija kako bi se razumjeli problemi s kojima se mala i srednja poduzeća suočavaju kada izlaze na međunarodno tržište i kako bi im se pomoglo da prevladaju navedene izazove. Program konkurentnosti za mala i srednja poduzeća (COSME) i aktivnosti potpore malim i srednjim poduzećima financirane u okviru programa Obzor 2020. su bile ključne za pomoć malim i srednjim poduzećima kako bi razvili svoju prisutnost na međunarodnim tržištima“ (Europska komisija, 2023). Pomoću jedinstvenog tržišta EU omogućuje se slobodno kretanje proizvoda i usluga, kao i neometano poslovanje između poduzetnika u državama članicama. Glavna pravila se odnose na poslovanje uz ukidanje carina, smanjenje papirologije i administrativnih prepreka, usklađenje sigurnosnih i tehničkih standarda u svim državama članicama. Pravila osiguravaju poduzetnicima da prodaju robu i usluge na području bilo koje države članice Europske unije prema jednakim mogućnostima i uvjetima, bez stvaranja novih troškova, vađenja novih potvrda i dvostruke potrebe za testiranjem“ (Vrhovec-Žohar i Kopotan, 2014).

„Nova strategija Europske unije za mala i srednja poduzeća naglasila je važnost iskorištavanja prednosti globalnih tržišta. U sklopu svojih ključnih radnji Europska komisija će:

- nastaviti poboljšavati pristup MSP-ova tržištima trećih zemalja, uključujući kroz posvećena MSP-ovima poglavlja novih sporazuma o slobodnoj trgovini, dijaloge za razmjenu dobrih praksi s trgovinskim partnerima i novi informacijski portal
- olakšati pristup malih i srednjih poduzeća instrumentima trgovinske zaštite
- pružiti podršku rješavanjem upita malih i srednjih poduzeća povezanih s provedbom sporazuma o slobodnoj trgovini putem delegacija EU-a
- proširiti globalnu mentorsku shemu Erasmus za mlade poduzetnike“ (Europska komisija, 2023).

Program FP7 jedan je od temeljnih financijskih instrumenata koji se koristi kao potpora aktivnostima koje su vezane uz znanstvena istraživanja i tehnološki razvitak. Ovaj program je drugačiji od prethodnih programa prema vremenu trajanja, prethodni programi su se odnosili na vremensko razdoblje od tri do pet godina. Program FP7 odnosi se na vremensko razdoblje od sedam godina, od 01. siječnja 2007 do 31. prosinca 2013. Dizajniran je s ciljem poboljšanja uspješnosti u odnosu na programe prije njega čiji je cilj bio stvaranje ekonomije Europske unije koja će biti temeljena na znanju i uspostavi Europskog istraživačkog područja (ERA). Proračun programa FP7 iznosi 50,5 milijardi eura za sedam godina (Kutnjak, 2010).

„Strategijom za MSP-ove i održivu i digitalnu Europu se nastoji osloboditi potencijal svih vrsta europskih MSP-ova za izbijanje na čelo dvostruke tranzicije. Cilj joj je povećati broj MSP-ova koji postupaju u skladu s održivom poslovnom praksom, kao i broj MSP-ova koji primjenjuju digitalne tehnologije. Konačan je cilj da Europa postane najpogodnije mjesto za osnivanje malog poduzeća i za njegov razvoj i jačanje na jedinstvenom tržištu. Predlažu se mjere raspodijeljene u sljedeća tri stupa:

- Izgradnja kapaciteta i potpora za prelazak na održivost i digitalizaciju
- Smanjenje regulatornog opterećenja i poboljšanje pristupa tržištu i
- poboljšanje pristupa financiranju“ (Europska komisija, 2020).

Temeljni akcijski i strateški dokumenti kojima Europska unija potiče i razvija malo i srednje poduzetništvo: „Lisabonska strategija, Europska povelja o malim i srednjim poduzećima i Akcijski plan za poduzetništvo“ (Kutnjak, 2010).

Lisabonska strategija predstavlja agendu o zajedničkom strateškom cilju koji se odnosi na stvaranje Europske unije do 2010. godine. Na temelju znanja bi gospodarstvo Europske unije došlo na prvo mjesto prema konkurentnosti i dinamičnosti, imalo održivi rast, čija bi stopa

zaposlenosti bila najviša te koja bi imala jaku socijalnu i gospodarsku koheziju. Temelji se na sedam ciljeva prema Kesner-Škreb (2007):

- prošireno područje te efikasnije korištenje novih informacijskih tehnologija,
- razvijanje prostora u Europskoj uniji za istraživanje i nove tehnologije,
- završetak stvaranja specifičnog unutarnjeg tržišta EU,
- kreiranje efikasnih i ugrađenih financijskih tržišta,
- osnaživanje poduzetništva unaprjeđenjem te mistifikacijom zakonodavnog okruženja poduzeća,
- osnažena socijalna kohezija koja je bazirana na poticanju zapošljavanja,
- poboljšanje sposobnosti te osuvremenjivanje mehanizma socijalne sigurnosti,
- održivi razvitak s ciljem zajamčene dugoročne kvalitete života.

EU je uvidjela značaj koji mala poduzeća imaju usvajanjem Europske povelje o malim poduzećima od strane Vijeća za opće poslove u Lisabonu 13. lipnja 2000. godine te prihvaćanjem navedene Povelje na Europskom vijeću koje je bilo održano 19. i 20. lipnja 2000. godine u Feiri. Povelja preporuča vladama zemalja članica da svoje strateške napore usmjere prema deset smjerova djelovanja Povelje koji su neophodne i od životnog značaja za okruženje u kojemu posluju mala poduzeća (Europska komisija, 2007).

Uz jačanje duha poduzetništva i inovativnosti, koji su usmjereni prema europskim poduzećima kako bi imali što kvalitetniju poziciju s koje će se suočiti s izazovima, Europska povelja predlaže i preporuča sljedećih deset koraka prema Buble i Kružić (2006):

- edukacija i praksa za poduzetnike
- jeftiniji i brži start-upovi
- bolja legislativa i regulacija
- dostupnost raznih vještina
- poboljšanje online pristupa
- ubirati više sa jedinstvenog tržišta
- važnost poreza i financija
- jačanje tehničkog kapaciteta malih poduzeća
- uspješni e-poslovni modeli i najbolja podrška za male poduzetnike
- razvoj snažnije, efektivnije prezentacije malog i srednjeg poduzetništva i njihovog udjela na državnom nivou i na nivou cijele Unije.

Tablica 2 prikazuje povijesni razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva u Europskoj uniji i politike koje su se donosile u pojedinoj fazi.

Faza	Značajke
1952.-1986.	<ul style="list-style-type: none"> - mjerenja na temelju zanimanja i samostalne djelatnosti - veća svijest o važnosti malih i srednjih poduzeća u RU nakon parlamentarni izbori - 1982. kao Europska godina malih i srednjih poduzeća (EYSME)
1986.-1990.	<ul style="list-style-type: none"> - definira akcijski plan za mala i srednja poduzeća, posebna horizontalna mjerenja (usmjerena na rješavanje pitanja poslovnog i tržišnog okruženja) i vertikalna mjerenja (usmjerena prema pitanjima financiranja, stjecanja vještina...) - korištenje “soft” zakona i otvorenih konzultacija (za očuvanje suvereniteta zemalja EU što je rezultiralo kompliciran razvoj EU politike)
1990.-2000.	<ul style="list-style-type: none"> - uvid u heterogenost poslovanja (mikro poduzeća, srednja i velika) - usmjerenost na koordinaciju, razvoj i mjerenje dobre prakse
2000.-	<ul style="list-style-type: none"> - Lisabonska strategija – procesna usmjerenost politike malih i srednjih poduzeća - Europska povelja o malom poduzetništvu - Europsko vijeće u Santa Feiri - Načelo “Prvo misli na male”. - Zakon o malom gospodarstvu – 2008.

Tablica 2 Povijesni vremenski okvir EU politike MSO kroz faze

(Izvor: izrada autorice na temelju Vukičević 2018).

„Europski fondovi zamišljeni su kao financijski instrumenti koji podupiru provedbu pojedine politike Europske unije u zemljama članicama. Jedna od najznačajnijih politika je kohezijska politika za koju je Europska unija u financijskom razdoblju 2014. – 2020. izdvojila 376 milijardi eura iz proračuna. U financijskom razdoblju 2007. – 2013. za istu svrhu bilo je izdvojeno 347 milijardi eura. U svibnju 2018. godine Europska komisija objavila je prijedlog novog Višegodišnjeg financijskog okvira za proračunsko razdoblje 2021. – 2027. godine“ (Europska komisija, 2023).

3.2 Poduzetništvo kao razvojna mogućnost EU gospodarstva

Fundamentalni institucijski oblik gospodarstva Europe su mikro, mala i srednja poduzeća, predstavljaju osnovni izvor zaposlenja, pokreću inovacije te lokalne i socijalne integracije (Škrtić i Mikić, 2011). Stoljećima se poduzetništvo smatralo ključnim čimbenikom zapošljavanja, inovacija i održivog gospodarskog rasta i razvoja (Meyer i Meyer, 2017).

„Prelijevanje“ znanja nastaje kako se stvara novo znanje, a učinci se prenose na druge pojedince ili tvrtke. „Prelijevanje“ znanja važan je uzročni instrument za endogeni rast. Sljedeći razlog odnosi se na raznolikost i inovativnost koju stvaraju gospodarski subjekti što ujedno stvara jedinstvenost koja zauzvrat utječe na gospodarski rast (Meyer i de Jongh, 2018). Tri najistaknutija kanala kroz koje poduzetništvo može dovesti do ekonomskog rasta su stvaranje inovacija, širenje inovacija i natjecanje (Wennekers i Thurik, 1999).

Preporučeno je da se razvoj sektora malih i srednjih poduzeća, posebno u tranzicijskim gospodarstvima, centralizira kao vrlo važno područje koje je usmjereno prema poboljšanju ekonomskog i društvenog rasta. S druge strane, dionici politike trebali bi osigurati stvaranje poticajnog okruženja strukturiranog oko mikro i makro donošenja odluka (Meyer i de Jongh, 2018).

Sve do 1970-ih udio samozaposlenih i malih poduzeća u većini razvijenih zapadnih gospodarstava jednoliko je opadao. Tijekom tog razdoblja, fokus na poduzetništvo je bio gotovo odsutan u Europskoj agendi vezanoj uz ekonomsku politiku. Smatralo se da će se iskorištavanje ekonomije razmjera i opsega biti u središtu modernih gospodarstava (Teece, 1993). Smatralo se da će mala poduzeća biti ona koja će izumrijeti. To je također bilo razdoblje relativno dobro definirane tehnološke putanje, stabilne potražnje i naizgled jasnih prednosti diverzifikacije.

Neoklasična ekonomija i teorija ravnoteže ostavile su malo prostora za koncepte inicijative, autonomije i borbe s novim idejama i neizvjesnošću. Kao rezultat toga, reference vezane uz poduzetnika povukle su se iz mikroekonomskih udžbenika (Barreto, 1989; Kirchoff, 1994).

Moderan gospodarski razvoj zahtjeva da se posebna pažnja usmjeri prema poticanju poduzetništva i da se osigura jaka podrška zahtjevima malog i srednjeg poduzetništva (Stojanović et.a., 2016). Mikro, mala i srednja poduzeća Europske Unije zaslužna za dvije trećine radnih mjesta gledajući privatni sektor stoga su zaslužni za više od 50% sveukupne dodane vrijednosti EU poduzeća.

Samim time, usvojili su se mnogobrojni akcijski programi s ciljem povećanja konkurentnosti MSP-a koji su bili potaknuti istraživanjima i inovacijama kako bi se osigurao kvalitetniji pristup financiranju. Ugljična neutralnost i digitalna tranzicija bile su glavne teme strategija koje imaju cilj osiguranje kvalitetnijih uvjeta za mikro, mala i srednja poduzeća. Nadasve, pandemija COVID-19 i rat u Ukrajini nametnuli su novu struju razmišljanja vezanu uz oporavak gospodarstva, jačanju i obnovi otpornosti mikro, malih i srednjih poduzeća (Europski parlament, 2023). Poduzeća bi trebala sve više usmjeriti svoj pažnju prema mikrookruženju i regionalnim uvjetima koji se nalaze u okruženju jer poslovanje poduzeća ovisi o takvoj vrsti uvjeta što bi moglo utjecati na mnoga poduzeća (Jablonska i Stawska, 2020).

„Uloga malih i srednjih poduzeća ključna je za europski gospodarski oporavak – njihov broj, zaposlenost kapacitet i dodana vrijednost čine veliki udio u europskom gospodarstvu. Važnost malih i srednjih poduzeća u Europi mjeri se brojem poduzeća, ukupnom zaposlenošću i ukupnom bruto dodanom vrijednosti. U 2012. godini u Europi je bilo više od 20 milijuna malih i srednjih poduzeća. To su uglavnom mikro poduzeća koja je zapošljavala oko 86,8 milijuna ljudi 2012. Ujedno predstavljaju 66,5% svih europskih poslova u 2012. godini“ (Europska komisija, 2013).

Ekstremna birokracija nameće nerazmjerni birokratski teret malim i srednjim poduzećima stvarajući poticaje i prilike za davanje mita te širenje korupcije. Glavni cilj za veliku većinu zemalja članica EU, posebice u jugoistočnoj Europi i na Mediteranu, ostaje daljnje rezanje birokracije koje bi moglo biti korisno za poboljšanje regulatornog okvira malih i srednjih poduzeća što bi uzrokovalo brži oporavak od krize (Aristovnik i Obadić, 2015).

3.3 Poduzetništvo na primjeru Republike Hrvatske

U Republici Hrvatskoj poduzetništvo se prilično naglo razvilo te je brzo preraslo u generator razvitka gospodarstva i društva. Rat je prouzročio velike gospodarske štete te otežao proces tranzicije. Netransparentna privatizacija poduzeća rezultirala je brojnim likvidacijama i stečajima poduzeća gdje su brojni radnici ostali bez svojih radnih mjesta. Tijekom procesa tranzicije brojni gospodarski i ekonomski subjekti su propali. Otvaranje novih obrta, zadruga i trgovačkih društava veoma je doprinijelo razvoju, inovativnosti i zapošljavanju. Njegovu ulogu je posebno potrebno istaknuto u primjeni novih znanja i provedbi projekata (Buble i Kružić, 2006).

„Mikro, mala i srednja poduzeća i obrtništvo dominantno sudjeluju u zaposlenosti Hrvatske (s oko 75%), što govori o njihovom značaju za hrvatsko gospodarstvo i kvalitetu života ljudi. Bez dobro dizajniranog okruženja u kojem su komponente međusobno usklađene i koje se međusobno podupiru, ali i ljudi s poduzetničkim kompetencijama značaj mikro, malih i srednjih poduzeća i obrtništva se degradira“ (CEPOR, 2022).

Kako bi se olakšao pristup poduzetništvu Hrvatska na nacionalnoj razini pomoću Institucionalnog okvira za podršku poduzetnicima i sektoru malog gospodarstva daje podršku poduzetnicima, bilo da se odnosi na zavode, agencije, fondove, državna tijela ili gospodarska udruženja. Ono se odnosi na:

- „Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva
- Hrvatska agencija za malo gospodarstvo
- Hrvatska banka za obnovu i razvitak
- Fond za razvoj i zapošljavanje
- Fond za regionalni razvoj
- Hrvatski zavod za zapošljavanje
- Hrvatska gospodarska komora
- Hrvatska obrtnička komora
- Hrvatski savez zadruga
- Hrvatska udruga poslodavaca“ (Buble i Kružiću 2006).

Tablica 3 prikazuje koliki udio zauzima broj velikih poduzetnika, broj srednjih poduzetnika, broj malih poduzetnika i broj mikro poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika i ukupnim prihodima svih poduzetnika u Republici Hrvatskoj za 2021. godinu.

	Udio poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika RH	Udio ukupnih prihoda poduzetnika u ukupnim prihodima svih poduzetnika RH
Mikro poduzetnici	89,90%	13,70%
Mali poduzetnici	8,80%	23,50%
Srednji poduzetnici	1,10%	20,90%
Veliki poduzetnici	0,30%	41,80%

Tablica 3 Udio poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika i ukupnim prihodima svih poduzetnika u RH u 2021. godini - prema veličini poduzetnika (FINA, 2022).

Iz tablice 3 je vidljivo kako velika poduzeća, kojih je 0,3% od ukupnog broja poduzeća, stvaraju čak 41,8% ukupnog prihoda u Republici Hrvatskoj. Iako je po brojnosti mikro poduzetnika daleko najviše u Republici Hrvatskoj, njihov udio prihoda u ukupnim prihodima svih poduzetnika u RH iznosi 13,7%. Udio broja srednjih poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika iznosi 1,1 %, no njihov prihod u ukupnom prihodu svih poduzetnika čini 20,09%. Dok, udio broja malih poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika iznosi 8,8% i ono čine 23,5% ukupnog prihoda svih poduzetnika.

Prema istraživanju o poduzetništvu koje je proveo Global Entrepreneurship Monitor (GEM) Republika Hrvatska je poboljšala poduzetničke komponente (dionički fondovi, vladine subvencije, financiranje dugova, poslovni anđeli, privatni investitori) koje su uvjet za pristup financijskim sredstvima u Republici Hrvatskoj. Promatrane su godine 2019. i 2020., iako je Hrvatska 2019. godine imala ocjenu 4,19 i 2020. godine je imala ocjenu 4,43, u obje godine bila ispod prosjeka Europske unije koji je za 2019. godinu iznosio 4,74 i za 2020. godinu 4,61. Može se uočiti kako ocjena Republike Hrvatske ima tendenciju rasta. Navodi se kako je ono rezultat velikih vladinih mjera i Programa pomoći poduzećima pogotovo za vrijeme pandemije COVID-9, iako je financijsko tržište u Hrvatskoj i dalje nedovoljno razvijeno. Kao neke od problema se navodi nedostatak fondova rizičnog kapitala te financiranje poduzeća koja su u porastu zbog njihova izlaska na tržište kapitala. Naglašava se važnost izdavanja obveznica jer one predstavljaju primarni preduvjet za razvitak financijskog tržišta u Republici Hrvatskoj (CEPOR, 2022).

Mehanizam za oporavak i otpornost je postao dio instrumenta „EU sljedeće generacije“. U Republici Hrvatskoj će HAMAG-BICRO biti zadužen za Financijski instrument Investicijskih zajmova namijenjenih subjektima malog gospodarstva Putem kojega će se dobiti dopuštenje za zajmove koji su namijenjeni projektima zelene i digitalne tranzicije MSP-a i projekte koji su orijentirani na jačanje konkurentnosti i izdržljivosti.

Tablica 4 daje kratki pregled usporedbe financijskih rezultata poduzetnika u 2021. godini i 2022. godini s izračunatim indeksom promjene.

Opis	2021.	2022.	Indeks 2022./2021.
Broj zaposlenih	953.526	996.213	104,5
Ukupni prihodi	862.203.464	1.098.830.934	127,4
Ukupni rashodi	808.155.415	1.038.537.597	128,5
Dobit prije oporezivanja	70.312.059	88.506.674	125,9
Gubitak prije oporezivanja	16.264.010	28.213.336	173,5
Porez na dobit	8.832.062	13.409.542	151,8
Dobit razdoblja	61.355.286	74.972.463	122,2
Gubitak razdoblja	16.139.298	28.088.667	174,0
Konsolidirani financijski rezultat (dobit ili gubitak razdoblja)	45.215.988	46.883.795	103,7
Izvoz	185.566.891	262.959.339	141,7
Uvoz	151.599.227	205.899.215	135,8
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	33.967.663	57.060.124	168,0
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	29.636.216	34.380.668	116,0
Prosječne mjesečne neto plaće po zaposlenom	6.356	6.973	109,7

Tablica 4 Financijski rezultati poslovanja 150 846 poduzetnika RH u 2022. i usporedba s 2021. godinom (Fina, 2023).

Prosječan iznos mjesečne neto plaće se povećao u 2022. godini sa 6 356 kuna na 6 973 kune. Broj zaposlenih se povećao za 4,5 % u 2022. godini, dok su se ukupni prihodi poduzetnika povećali s 862.203.464 kuna na 1.098.830.934 kuna, čime postotna promjena iznosi 27,4%. Nadalje, rashodi su se povećali s 808.155.415 kuna u 2021.godini na 1.038.537.597 kuna u 2022. godini i čine povećanje od 28,5%. Na kraju, konsolidirani financijski rezultat se povećao za 3,7% u 2022. godini.

Tablica 5 prikazuje broj poduzetnika po županijama, broj zaposlenih, prosječna mjesečna neto primanja, ukupne prihode te dobit/gubitak na kraju razdoblja 2021. godine.

Žup.	Naziv županije	Broj poduzetnika	Rang	Broj zaposlenih	Rang	Prosječna mjesečna neto plaća	Rang	Ukupni prihodi	Rang	Dobit/gubitak razdoblja 2021.	Rang
21	Grad Zagreb	47.956	1	370.821	1	7.321	1	433.182.053	1	23.616.882	1
1	Zagrebačka	9.811	5	66.640	3	6.485	2	67.815.569	2	2.695.003	2
17	Splitsko-dalmatinska	15.908	2	81.050	2	5.490	14	56.201.820	3	2.562.015	3
8	Primorsko-goranska	11.753	4	63.135	4	6.060	5	45.846.609	4	2.163.063	4
14	Osječko-baranjska	6.134	6	43.413	7	5.361	15	33.511.386	7	1.833.386	5
18	Istarska	11.785	3	51.306	5	6.195	4	37.004.215	5	1.826.767	6
5	Varaždinska	4.506	8	44.687	6	5.646	13	31.048.087	8	1.521.379	7
16	Vukovarsko-srijemska	2.392	15	20.400	11	4.946	20	35.211.579	6	1.094.095	8
13	Zadarska	5.650	7	26.157	9	5.675	8	17.628.378	10	1.078.472	9
20	Međimurska	3.623	10	28.593	8	5.727	7	18.593.026	9	967.557	10
2	Krapinsko-zagorska	2.587	12	22.148	10	5.650	10	15.764.438	11	955.149	11
4	Karlovačka	2.534	14	18.539	15	6.003	6	12.602.333	14	891.738	12
6	Koprivničko-križevačka	2.029	18	18.205	16	6.252	3	13.667.134	12	659.143	13
12	Brodsko-posavska	2.228	17	19.409	14	5.669	9	12.009.901	15	588.575	14
19	Dubrovačko-neretvanska	4.450	9	19.619	12	5.649	11	10.298.396	16	516.995	15
3	Sisačko-moslavačka	2.536	13	19.497	13	5.159	17	13.349.816	13	483.672	16
7	Bjelovarsko-bilogorska	2.350	16	15.289	17	5.037	18	9.568.161	17	420.338	17
10	Virovitičko-podravska	1.259	19	9.410	19	4.722	21	5.643.147	19	312.162	18
11	Požeško-slavonska	1.031	20	8.872	20	5.254	16	5.381.353	20	283.385	19
15	Šibensko-kninska	2.727	11	12.634	18	5.646	12	8.413.125	18	217.852	20
9	Ličko-senjska	1.010	21	4.918	21	5.022	19	3.003.108	21	147.693	21
22	Republika Hrvatska	144.259	-	964.742	-	6.350	-	885.743.632	-	44.835.322	-

Tablica 5 Rezultati poslovanja poduzetnika prema županijama u 2021. godini (Fina, 2023)

Iz tablice 5 je vidljivo kako se Požeško-slavonska županija nalazi na dvadesetom mjestu prema broju poduzetnika (1031), broju zaposlenih (8872) i ukupnom prihodu (5 382 353 kuna) za 2021. godinu u Republici Hrvatskoj, iza nje je jedino Ličko-senjska županija s 1010 poduzetnika, 4918 zaposlenih i ukupnim prihodom od 3 003 108 kuna. Nešto bolja situacija za Požeško-slavonsku županiju je u prosječnoj mjesečnoj plaći gdje se nalazi na 16 mjestu od 21 županije, s prosječnom mjesečnom plaćom od 5254 kune, dok je na začelju sa 4722 kune Virovitičko-podravska županija. Ako se gleda dobit na kraju razdoblja 2021. godine Požeško-slavonska županija se nalazi na 19 mjestu sa dobiti od 283 385 kuna. Za kraj, Grad Zagreb je prema svim navedenim parametrima na prvom mjestu, iz čega se može zaključiti da je ono poduzetnički najbolje razvijeno područje.

Hrvatska pomoću niza programa i politika pokušava kontrolirati i ohrabriti stanovnike na razvoj malog i srednjeg poduzetništva nizom politika i programa. Najveću pažnju privukli su:

- „Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.,
- Strategija razvoja klastera 2011. – 2020.,
- Strategija razvoja ženskog poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2014. – 2020. godine“ (Bogdan-Pavlović 2020).

„Transformacija gospodarstva prema većoj konkurentnosti, inovativnosti i raznovrsnosti uvelike ovisi o stvaranju, apsorpciji, upotrebi i širenju znanja. Unatoč pojedinačnim primjerima izvrsnosti, hrvatski istraživački sektor još uvijek nije dostigao svoj puni potencijal u stvaranju novih ideja za inovacije i poduzetništvo, te je stoga Hrvatska nisko na Europskoj ljestvici uspjeha u inoviranju“ (Vlada RH, 2021).

Hrvatska ima još mnogo mjesta za napredak po pitanju istraživanja i inovacija u području poduzetništva. Iako se još uvijek nalazi nisko na ljestvici u inoviranju ima nekoliko svijetlih primjera koji su svjetski poznati u svom sektoru, što daje nadu za još svjetlijom i blistavijom poduzetničkom budućnosti u Hrvatskoj.

4. ESI fondovi

Europska unija ima za cilj podupiranje raznih projekata unutar zemalja članica. Primarni način financiranja projekata su EU fondovi. Što se tiče projektnih tema one sežu od energetskog sektora, poljoprivrednog sektora, mladih, zdravlja, informacijske i komunikacijske tehnologije do znanosti, istraživanja, kulture i sl. što znači da se sredstvima iz EU fondova mogu financirati obnove i izgradnje škola, vrtića, poduzetničkih inkubatora, bolnica, zapošljavanje osoba s invaliditetom, edukacije mladih i sl. Hrvatska je ulaskom u EU kao punopravna članica stekla mogućnost korištenja Europskih fondova, prije toga je imala pristup pretpripravnim instrumentima financiranja koju su bili u upotrebi kao priprema za članstvo u EU.

Sredstva ESI fondova-a namijenjena su promicanju ekonomske i socijalne konvergenije, iako se kriteriji prihvatljivosti i dodjele razlikuju od fonda do fonda. Neki fondovi uglavnom ciljaju na projekte koji se u nacionalnim računima računaju kao javna ulaganja, dok drugi fondovi imaju širi opseg (Hagen i Mohl, 2011). „Većina razvojnih sredstava namijenjena je regijama *Objective 1*, odnosno regijama u kojima je BDP po glavi stanovnika ispod praga od 75% prosjeka EU“ (Rodríguez-Pose i Fratesi, 2004).

Odluka o dodjeli financijske potpore ovisi o lokaciji projekta. Međutim, kada se dogodi situacija gdje se projekt koji je sufinanciran iz EU fondova nalazi u drugoj regiji, realizira se tamo gdje se nalazi ured podnositelja zahtjeva (Kolarikova et.al., 2018).

„Fondovi EU-a financijski su instrumenti koje je EU smislio da bi postigao ciljeve istaknute svojim ključnim javnim politikama. Riječ je o posebno i precizno smišljenim financijskim instrumentima za koje su sredstva osigurana u proračunu EU-a za višegodišnji financijski okvir u razdoblju 2014-2020. godine“ (Vela, 2015).

Kohezijska politika jedna je od ključnih javnih politika Europske unije. Osnovna zadaća Kohezijske politike je reducirati velike ekonomske, teritorijalne i socijalne disproporcije među regijama EU te osnažiti globalnu konkurentnost cijelog gospodarstva Europske unije. Financira se iz tri osnovna fonda, uz to ima još dva fonda na dispoziciji, dok je jedinstveni naziv za pet fondova Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF). ESI fondovima u Hrvatskoj upravlja „Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije“ (Europski strukturni i investicijski fondovi, 2023).

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) predstavljaju alat Europske unije koji mogu upotrebljavati samo države članice i nalazi se u kategoriji neizravnih poticaja. Radi se o

nekoliko specifičnih instrumenata financiranja koji su na raspolaganju svim državama članicama u svrhu dostizanja socioekonomskog i gospodarskog razvoja država članica koje su najrazvijenije. „Instrumenti financiranja u ESI fondovima su:

- Europski fond za regionalni razvoj (EFRR),
- Europski socijalni fond (ESF),
- Kohezijski fond (KF),
- Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR),
- Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)“ (Vela 2015).

4.1 Europski fond za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj strukturni je fond koji je posvećen državama članicama namijenjen osnaženju socijalne i ekonomske politike s ciljem smanjenja razlike između regija EU-a. Osnovna zadaća Europskog fonda za regionalni razvoj je investiranje u srednje i malo poduzetništvo, jačanje turističke ponude, proizvodnju, ulaganje u lokalnu i regionalnu infrastrukturu i informatičko društvo. Iznos alokacije je 4,32 milijarde eura (Vela 2015).

Europski fond za regionalni razvoj u razdoblju 2014-2020 navodi slijedeća prioritetna ulaganja prema Tufekčić i Tufekčić (2013):

- Osnaživanje infrastrukture za istraživanje i inovacije, promoviranje centara kompetencija, promoviranje poslovnog istraživanja i inovacija, pružanje potpore pilot projektima i širenju tehnologije.
- Osnaživanje korištenja, kvalitete i pristupa informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji kroz razvijanje i utvrđivanje super brzih mreža, e-učenje, e-upravljanje itd.
- Osnaživanje kompetitivnosti srednjih i malih poduzetnika kroz promociju samog poduzetništva, podržavanje novih ideja, poseban naglasak na internacionalizaciju i pokretanje novih tvrtki.
- Promoviranje i potpore za nisko ugljična i zelena gospodarstva u svim sektorima i na svim pozicijama, odnosno zelena gospodarstva, korištenje obnovljive energije od procesa proizvodnje do distribucije, subvencije kućanstvima i javnim ustanovama za prelazak na energetske učinkovitije i zelenije, odnosno obnovljive izvore energije.
- Subvencije za prilagodbu klimatskim promjenama, suzbijanju rizika i razvoj i upravljanje sustavima u slučaju katastrofa.

- Zaštita okoliša i planeta Zemlje kroz efikasnije korištenje resursa i smanjenje zagađenosti zraka i unaprjeđenje okoliša u gradovima.
- Smanjenje uskih grla u gradovima kroz uvođenje održivog prijevoza koji ne zagađuje okoliš.
- Kroz razvoj poslovnih inkubatora i potpora samozapošljavanju promovirati zaposlenost i inicijative za razvoj lokalne zajednice kroz stvaranje novih radnih mjesta te poboljšanje javne infrastrukture koja pridonosi boljoj povezanosti između posla i kuće.
- Smanjivanje siromaštva kroz jačanje ruralnih zajednica u cilju smanjenja nejednakosti, investiranja u socijalnu i zdravstvenu infrastrukturu.
- Poticanje cjeloživotnog učenja, razvoj obrazovne infrastrukture kako bi se potaklo obrazovanje i stvaranje novih vještina.
- Osnaživanje javnih službi i administracije koja predstavlja neizostavni kotačić u provedbi Europskog fonda za regionalni razvoj.

Korisnici kojima je omogućena prijava za alokaciju sredstava iz ovog fonda su: lokalna i regionalna samouprava, istraživački centri, škole, grupacije, sveučilišta, mala i srednja poduzeća, državna uprava, trening centri i udruge. Nadalje, za navedena sredstva će se moći prijaviti javna tijela, nevladine i volonterske organizacije (Strukturni fondovi.hr, 2023).

4.2 Europski socijalni fond

Europski socijalni fond strukturni je fond čija je osnovna zadaća ujednačiti ekonomsko i socijalno stanje u Europskoj uniji. Usredotočen je prema realiziranju temeljnih ciljeva koji se odnose na politike zapošljavanja diljem regija u Europskoj uniji te su zahvaćene visokom razinom nezaposlenosti. Odnosi se na integriranje ljudi koji su duže vremena u lošoj poziciji na tržištu rada ili su duže vremena nezaposlene. Jedna od njegovih funkcija je i ojačavanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija. Osnovna zadaća je investiranje u ljudske resurse, što se posebice odnosi na mlade ljude, one koji traže posao i posloprimce (Vela, 2015). Nadalje, prioritetna ulaganja ESF-a prema Tufekčić i Tufekčić (2013):

- visoki nivo zaposlenosti i radnih mjesta – zapošljavanje neaktivnih ljudi, inicijative lokalnog zapošljavanje i poticanje kretanja zaposlenih
- investiranje u vještine, školovanje i cjeloživotno učenje – redukcija prijevremenog napuštanja škola i jednake mogućnosti za pristupanje kvalitetnom obrazovanju

- stimuliranje socijalne sigurnosti i bitka za suzbijanje siromaštva – poticanje aktivne uključenosti, integriranje manjinskih grupa u društvo, bitka za suzbijanje diskriminacije na bilo kojoj osnovi, unaprjeđenje kvalitete usluga, održivosti za usluge koje su od općeg interesa poput zdravstvene, socijalne itd.
- osnaživanje institucionalnih potencijala i efikasne javne uprave – ulaganje u poboljšanje regulativa, nove reforme i kvalitetnije upravljanje.

„Korisnici koji se mogu prijaviti za alokaciju sredstava iz Europskog socijalnog fonda su: udruženje radnika i poslodavaca, javna uprava, dobrotvorne ustanove i tvrtke i nevladine organizacije“ (Strukturni fondovi.hr, 2023).

4.3 Kohezijski fond

Kohezijski fond je instrument s ciljem smanjenja socijalnih i ekonomskih disproporcija unutar zemalja članica te je posvećen onim državama koje su najmanje razvijene za ulaganje u projekte koji su posvećeni za prometnu infrastrukturu kao segment transeuropske mreže i unaprjeđenje okoliša. Namijenjen je projektima čija je vrijednost 25 milijuna eura i više. Njegova specifičnost je u tome što je 80% sredstava namijenjeno državama članicama koje imaju manji BDP nego prosječno 90% Europske unije i koji implementiraju nacionalni program konvergencije (Vela, 2015).

Prioritetna područja investiranja iz Kohezijskog fonda prema Tufekčić i Tufekčić (2013):

- Potpora u prelasku na gospodarstvo sa smanjenim razinama emisije CO₂ u svim segmentima – stimuliranje korištenja obnovljivih izvora energije od proizvodnje do distribucije, stimuliranje energetske učinkovitosti, pomoć u projektima javne infrastrukture koji su namijenjeni prelasku na obnovljive izvore energije.
- Poticanje implementacije i ulaganja koja idu u korak s klimatskim promjenama, smanjenju rizika i rukovođenju – poticanje investiranja u integraciju prema klimatskim promjenama, posebnih rizika i prirodnih tragedija.
- Promicanje efikasnog korištenja resursa i zaštita okoliša – rješavanje pitanja u sektoru otpada, unaprjeđenje gradskog okoliša, sanacija zagađenih područja i redukcija zagađenog zraka.
- Smanjenje uskih grla i poticanje održivog prijevoza – napredak sveobuhvatnog i kvalitetnog željezničkog sustava, ulaganje u TEN-T mreže.

„Korisnici koji imaju mogućnost alocirati sredstva su: većinom tijela javne vlasti, poslovni sektor putem sudjelovanja u postupcima javne nabave, poput građevinskih radova i slično“ (Strukturni fondovi.hr, 2023).

4.4 Europski fond za pomorstvo i ribarstvo

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo odnosi se na odjele vezane uz vodnu industriju odnosno akvakulturu, morsko i slatkovodno ribarstvo, te obrada ribljih proizvoda s ciljem gospodarske i ekološke održivosti (Vela, 2015). Što se tiče Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, o financijskim izdvajanjima odlučuje se na temelju kriterija koji su specifični za taj sektor, poput veličine i socioekonomske važnosti akvakulture i ribarstva u pojedinoj regiji. Dakle, razina financiranja, iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, ne ovisi o BDP-u po glavi stanovnika (Blanco Canto et.al., 2022). Kroz inicijative Vrijeme za nove vještine i zapošljavanje, Inovativna unija i Efikasna upotreba resursa u Europi doprinosi se ciljevima Europe 2020. Čije će ostvarivanje biti postignuto prema Tufekčić i Tufekčić (2013) pomoću slijedećih prioriteta:

- Rast zaposlenosti i teritorijalne povezanosti – poticanjem ekonomskog rasta, socijalne angažiranosti, otvaranje novih radnih mjesta na priobalnim područjima i mjestima koja su ovisna o akvakulturi i ribarstvu, prilagodba klimatskim promjenama.
- Osnaživanje kompetitivne, inovativne ribarske djelatnosti koja se temelji na znanju – usmjerenost na podršku u razmjeni znanja, inovacija i tehnološkog razvoja, unapređivanje malih obalnih flota, usmjerenost na povećanje kvalitete sigurnosti, povećanje plasmana proizvoda iz područja akvakulture na tržište.
- Održivo i efikasno iskorištavanje resursa u ribarstvu – redukcija negativnog učinka koji ribarstvo ima na morski okoliš, usmjerenost na bioraznolikost okoliša, obnovu i zaštitu ekosustava.
- Održivo i efikasno iskorištavanja resursa u akvakulturi – usmjerenost na redukciju negativnog učinka koji akvakultura ima na morski okoliš, usmjerenost na bioraznolikost okoliša, obnovu i zaštitu ekosustava.
- Usmjerenost na poticanje građana prema korištenju Zajedničke ribarske politike – pojačana pažnja na znanstvena znanja, skupljanje podataka i znanstvena dostignuća, subvencija u osnaživanju institucionalnih kapaciteta, djelotvornost javne administracije i njihova kontrola i realizacija.

Korisnici koji se mogu prijaviti za alokaciju sredstava iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo su: gospodarski subjekti i udruge koje se nalaze u državama članicama EU (Strukturni

fondovi.hr, 2023). EMFF ima ukupni proračun od 8,6 milijardi eura, s EU doprinosom od 6,4 milijarde eura i preostalih 2,2 milijarde eura iz nacionalnih doprinosa, od čega su 62,6 posto Financijskih sredstava iz programa 2014.–2020. usmjerena je prema šest država članica s Italijom na trećem mjestu (9,3%), Francuskom na drugom mjestu (10,2%) i Španjolskom na prvom mjestu (20,2%) (Vecchio et.al., 2022).

4.5 Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj namijenjen financiranju projekata vezanih uz poticanje europske politike za ruralni razvoj, ujedno je i drugi stup zajedničke poljoprivredne politike. Strateška zadaća ruralnog razvoja je održivo rukovođenje prirodnim potencijalima, ekspanzija konkurentnosti poljoprivrede, usmjerenost na utjecaj klimatskih promjena i ravnomjeran razvitak ruralnog područja. Ključni modeli kojima će se vršiti politika ruralnog razvitka su: klasteri, suradnja, LAG-ovi, ENRD (European Network for Rural Development), proizvodne grupe, EIP (European Innovation Partnership) i umrežavanje (Tufekčić i Tufekčić, 2013).

Prioriteti djelovanje Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj grupirani su prema Vela (2015) na sljedeće četiri osi:

- Konkurentnost – prva prioritetna os odnosi se na stvaranje novih trgovina namijenjenih šumarskim i poljoprivrednim proizvodima, modernizacija poljoprivrednih gospodarstava, ekspanzija ukupne gospodarske vrijednosti šuma, unaprjeđenje infrastrukture itd.
- Zaštita okoliša i rukovođenje zemljištem – druga prioritetna os odnosi se na očuvanje bioraznolikosti, napredak po pitanju ekoloških šumarskih i poljoprivrednih sustava, zaštita voda, redukcija utjecaja klimatskih promjena itd.
- Kvaliteta života i gospodarska heterogenost – treća prioritetna os odnosi se na stvaranje i obnavljanje seoskog turizma, ekoturizma i svih poslova koji su povezani
- Pristup LEADER – horizontalna os odnosi se na mobiliziranje ruralnog stanovništva zajedno s lokalnim čimbenicima s ciljem revitalizacije svoga kraja, u to je uključena i lokalna uprava jer se LEADER odnosi na stvaranje lokalne strategije koje povezuju višestruke aktivnosti. Najpoznatiji su LAG-ovi (lokalne akcijske skupine).

„Korisnici koji su u mogućnosti alocirati sredstva iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj su: mladi, poljoprivredne organizacije, poljoprivredni gospodarski subjekti,

udruge za zaštitu okoliša, udruge žena, šumari, udruge i sindikati, organizacije koje su usmjerene prema pružanju usluga unutar kulture zajednice, zajedno s medijima“ (Strukturni fondovi.hr, 2023).

Ideja da se razvoj ruralnog područja najbolje postiže kombinacijom lokalnih resursa i lokalnog djelovanja koji su integrirani unutar širih mreža odražavaju neo endogeni razvojni pristup koji nudi alternativu dualističkom "odozgo prema dolje" ili perspektive „odozdo prema gore“ (Ray, 2001). Neo endogeni razvoj temelji se na lokalnim resursima i lokalnom sudjelovanju, ali ujedno karakterizira dinamične interakcije između lokalnih područja i njihovog šireg okruženja (Gkartzios i Scott, 2014).

5. ESI fondovi i razvoj poduzetništva Republike Hrvatske

„Tijekom razdoblja 2014. – 2020., putem nacionalnih programa Hrvatskoj je dodijeljeno 10,74 milijarde EUR iz ESI fondova. S nacionalnim doprinosom od 1,9 milijardi EUR, Hrvatska ima ukupni proračun od 12,67 milijardi EUR koje će se uložiti u razna područja, od istraživanja i inovacija do zapošljavanja, obrazovanja i osposobljavanja, socijalne uključenosti, javne administracije i civilnog društva, kao i infrastrukture i zaštite okoliša“ (Europska komisija, 2013).

Od početka programa 2014. godine do 2018. godine iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova isplaćeno je 21,54% sredstava, odnosno 1,98 milijardi eura dok je ugovoreno 57% sredstava od raspoloživih 10,7 milijardi eura. Takve brojke Republiku Hrvatsku stavljaju na predzadnje mjesto po iskorištenosti sredstava. Od Republike Hrvatske je po iskorištenosti sredstava lošija Španjolska (Vela, 2015).

Tablica 6 prikazuje iznose ESI fondova koje je Europska unija predvidjela za Republiku Hrvatsku, koliko je Republika Hrvatska odlučila potrošiti i koliko je na kraju potrošeno. Odnose se na financijsko razdoblje u okviru programa 2014-2020. „Planirano“ se odnosi na ukupni proračun programa ESI fondova. Uključuje EU i nacionalno financiranje te predstavlja ukupni planirani obujam ulaganja. „Odlučeno“ predstavlja ukupna financijska sredstva dodijeljena odlučenim (odabranim) projektima. „Potrošeno“ predstavlja ukupne investicijske izdatke, o kojima su voditelji programa izvijestili da su projekti odlučeni (odabrani).

	EFRR	KF	ESF	EPFRR	EFPR
Alokacija	5 650 445 463	2 506 771 361	2 194 395 662	3 282 296 852	345 009 081
Ugovoreno	7 558 481 131	5 114 760 888	2 088 047 841	2 625 972 515	305 006 507
Isplaćeno	4 888 333 973	2 177 642 429	1 309 541 113	2 352 890 322	215 619 183

Tablica 6 ESI fondovi - planirani, odlučeni i potrošeni iznosi

Izrada autorice na temelju podataka Europske komisije, 2023.

Najviše sredstava iz ESI fonda Republika Hrvatska povlači iz Europskog fonda za regionalni razvoj (4 888 333 973 eura). Drugi fond koji je alocirao najviše sredstava je Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj u iznosu od 2 352 890 322 eura. Kohezijski fond je alocirao 2 177 642 429 eura. Nadalje, Europski socijalni fond je alocirao 1 309 541 113 eura. Najmanje sredstava je alocirao Europski fond za pomorstvo i ribarstvo svega 215 619 183 eura.

Slika 1 prikazuje očekivane ciljeve odnosno rezultate za koje je planirano da budu financirani iz sredstava za potporu hrvatskog društveno-gospodarskog razvoja, odnosno gdje bi se po pojedinim parametrima Republika Hrvatska trebala naći do 2020. godine.

Slika 1 Cjelokupna slika gdje bi se Hrvatska trebala naći do 2020. godine

Izvor: Europska komisija, 2023.

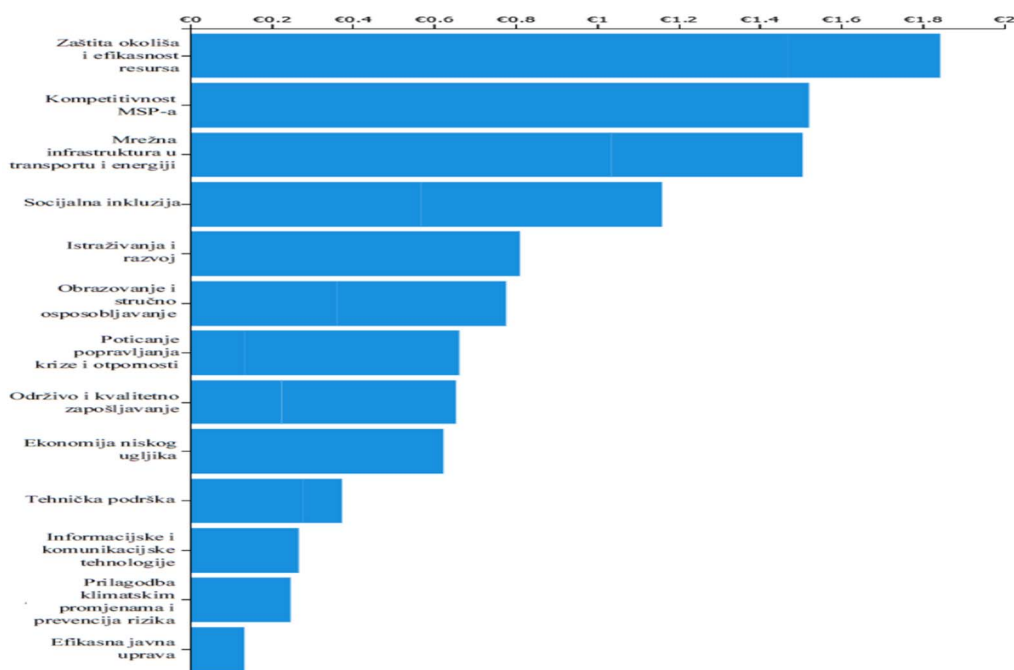
Hrvatska je postavila za cilj zapošljavanje 63 000 dugoročno nezaposlenih do 2020. godine, no nije uspjela ispuniti naveden cilj nego je zaposlila 48 307 dugoročno nezaposlenih. Nadalje, Hrvatska je postavila cilj da će do 2020. godine imati 50 000 hektara zemlje u organskom uzgoju, te je taj cilj daleko premašila sa 318 468 hektara. Planirano je da će 18 000 vlasnika gospodarstava imati koristi od savjetodavnih usluga, no cilj nije ispunjen jer je samo 7 355 vlasnika gospodarstava imalo takve koristi. Cilj koji se odnosi na stvaranje više od 7000 novih radnih mjesta nije ostvaren jer je do 2020. godine stvoreno 5 315 novih radnih mjesta. Nadalje, planirano je da će se do 2020. godine privući više od 300 000 novih posjetiteljima na podržanim turističkim lokacijama te je cilj ostvaren jer ih se privuklo 510 689 novih. Planirano je da bi se do 2020. godine poboljšala opskrba vodom kod još milijun ljudi, no ono je implementirano za

samo 6 993 stanovnika. Uz to, planirano je da se u javnim zgradama smanji potrošnja energije za 55 milijuna kw/h godišnje, no ni taj cilj nije ostvaren, već se potrošnja smanjila za 31 milijun kw/h godišnje (Europska komisija, 2023).

„Analiza trendova koju je naručilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije ukazuje na to da će se vjerojatno ostvariti ciljne vrijednosti većine pokazatelja neposrednih rezultata. Neki su pokazatelji već ostvareni te su premašene njihove prvotno postavljene ciljne vrijednosti. Najveći rizik vezan uz financijsku provedbu nije u apsorpciji sredstava, nego u mogućim financijskim korekcijama koje se mogu nametnuti korisnicima bespovratnih sredstava zbog nemogućnosti ostvarivanja ciljeva“ (Vrednovanje učinka Prioritetne osi 3 Poslovna konkurentnost Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ 2014.-2020, 2019).

Završeno programsko razdoblje 2014.-2020. uvelike je pridonijelo razvoju poduzetništva u Republici Hrvatskoj. Sufinanciranjem projekata putem EU fondova omogućena je izgradnja infrastrukture i edukaciju budućih i sadašnjih poduzetnika. Pozitivnim rezultatima uvelike je pridonijelo sustavno planiranje na regionalnoj i lokalnoj razini.

Slika 2 prikazuje ukupan budžet (u milijardama) za ESIF prema njihovim temama za razdoblje od 2014-2020.

Slika 3 Ukupan budžet za ESIF prema njihovim temama

Izvor: Europska komisija, 2023.

Iz slike 2 je vidljivo kako je tema Zaštita okoliša i Efikasnost resursa na prvom mjestu sa najvišim budžetom od 1 843 033 212 eura te se sastoji od Kohezijskog fonda i Europskog fonda za regionalni razvoj. Na drugom mjestu se nalazi Kompetitivnost MSP-a sa budžetom od 1 522 107 872 eura uz njega je vezan Europski fond za regionalni razvoj. Tema Istraživanje i razvoj se nalazi na petom mjestu s budžetom od 811 004 581 eura te je uz njega vezan Europski fond za regionalni razvoj. Na predzadnjem odnosno dvanaestom mjestu se nalazi tema Prilagodba klimatskim promjenama i smanjenje rizika s budžetom od 246 037 212 eura, dok se na zadnjem mjestu nalazi tema Efikasna javna administracija s budžetom od 132 919 775 eura.

Analiza podataka Europske komisije prikazuje kako Republika Hrvatska ne može u potpunosti biti zadovoljna s razinom iskorištenosti i dinamikom povlačenja raspoloživih sredstava iz europskih fondova, točnije povlačenjem sredstava iz Europskog strukturnog i investicijskog fonda 2014. – 2020 (Rajko, 2021).

Analiza odobrenih financijskih instrumenata ESI fondova, od početka provedbe 2016. godine, ima stalni rast korištenja financijskih instrumenata. U odnosu na 2018., financijski instrumenti pridonose poduzetničkoj aktivnosti kroz značajno povećanje ulaganja, vrlo visoku stopu ugovorenih projekata te je broj korisnika porastao za 11% više nego u 2019. godini. Usto, u istom razdoblju otvoreno je gotovo 14% novih radnih mjesta. Nadalje, zemljopisna rasprostranjenost krajnjih korisnika, ovisno o broju registriranih poduzetnika u svakoj županiji, odnosila se na svih dvadeset županija u Republici Hrvatskoj (Malešević Sučić i Lerga, 2020).

Europski investicijski fond trenutno je usmjeren na provođenje fonda za rizični kapital ESI fonda. Ovaj financijski instrument namijenjen je ranim fazama investiranja za nekonvencionalne poduzetnike u tehnološkim sektorima s velikom mogućnošću dodatnog razvoja, posebno u sektorima identificiranim prema strategijama pametne specijalizacije Republike Hrvatske (Celic i Vlahinic Lenz, 2022).

„Financijski instrumenti sufinancirani iz Europskih strukturnih investicijskih fondova, tj. kroz Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020 i Program ruralnog razvoja za razdoblje 2014.-2020. u Republici Hrvatskoj, u suradnji s nadležnim institucijama, ostvarili su značajne financijske rezultate putem brojnih ulaganja. Također, financijski instrumenti pokazali su svoje prednosti i učinkovitost u trenutku kada financijsko stanje gospodarstva stagnira ili je došlo do krize kao što je pandemija koronavirusa. Stoga se kroz investicijsku inicijativu mobilizira značajna količina likvidnosti za mikro, mala i srednja poduzeća putem jednostavnije i brže procedure uz mnogo povoljnije uvjete“ (Malešević Sučić i Lerga, 2020).

Potpora konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva (MSP) drugo je najznačajnije područje financiranja u Republici Hrvatskoj. Istraživanju, razvoju i inovacijama (IRI) također su dodijeljena značajna sredstva posvećena raznim potporama, od investiranja u državne i privatne IRI kapacitete do potpore razvitku najnovijih proizvoda i usluga (Interreg, 2020).

„U svrhu započinjanja procesa izrade programskih dokumenata za novo financijsko razdoblje 2021. – 2027., Vlada Republike Hrvatske je na sjednici 5. studenoga 2020. donijela Odluku o operativnim programima vezanim za Kohezijsku politiku za financijsko razdoblje Europske unije 2021. – 2027. u Republici Hrvatskoj i tijelima zaduženima za njihovu pripremu“ (HAMAG – BICRO, 2023).

„Važan element financijske omotnice dostupne Hrvatskoj jesu sredstva iz Višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. – 2027. u fondovima regionalne politike Europske unije, ali i ruralnog razvoja, poljoprivrede i ribarstva te fondovima za sigurnost i migracije. Njima će se još intenzivnije financirati razvojne potrebe Hrvatske i ulagati u strateške ciljeve poput prepoznatljivog, konkurentnog, inovativnog i digitalnog gospodarstva i društva, zelenu i digitalnu tranziciju te ravnomjeren regionalni razvoj“ (Narodne novine – Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, 2021).

„Hrvatska će iz 750 milijardi eura vrijednog paketa pomoći za gospodarski oporavak država članica te kroz izmijenjeni višegodišnji financijski okvir, odnosno proračun Europske unije za razdoblje 2021. – 2027., na raspolaganju imati više od 23,5 milijardi eura (što je preko 40 % godišnjeg BDP-a Hrvatske), što predstavlja snažnu poticaj za gospodarski rast i razvoj. Od toga će se dio sredstava odnositi na *Instrument iduće generacije EU* plana za oporavak i otpornost, čime će se financirati potpora zaposlenicima, malim i srednjim poduzećima, digitalna i zelena transformacija te potpore sektorima u potrebi, od turizma do kulture. Više od 30 % sredstava iz plana za oporavak i otpornost trebat će uložiti u niskougljični razvoj radi postizanja klimatske neutralnosti te povećanja otpornosti na klimatske promjene, a oko 20 % u digitalnu tranziciju“ (Narodne novine – Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, 2021).

6. Utjecaj ESI fondova na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije

Požeško-slavonska županija prema popisu iz 2021. godine ima 64 420 stanovnika od kojih je 19 776 zaposleno, a 2 460 nezaposleno što je 17,88% stanovnika manje nego prema popisu stanovništva iz 2011. godine. Prostire se na površini od 1 823 kvadratna kilometra od čega su 45% šume, 43% poljoprivredna zemljišta, 7% građevinska zemljišta, 3% infrastruktura i 2% vode. Gledajući strukturu gospodarstva prema ukupnom prihodu za 2021. godinu na prvom mjestu se nalazi prerađivačka industrija sa 30% (Hrvatska Gospodarska Komora, 2023).

Tablica 7 prikazuje broj poduzetnika Požeško-slavonske županije u 2020 i 2021. godini. te njihove osnovne financijske rezultate poslovanja gdje je ujedno prikazan i indeks te udio PSŽ u RH.

Opis	2020.	2021.	Indeks	Udio PSŽ u RH (%)
Broj poduzetnika		1.031	-	0,7
Broj dobitaša	651	729	112,0	0,8
Broj gubitaša	279	302	108,2	0,6
Broj zaposlenih	8.503	8.872	104,3	0,9
Ukupni prihodi	4.780.851	5.381.353	112,6	0,6
Ukupni rashodi	4.563.361	5.044.373	110,5	0,6
Dobit prije oporezivanja	312.874	419.146	134,0	0,6
Gubitak prije oporezivanja	95.384	82.167	86,1	0,5
Porez na dobit	37.341	53.594	143,5	0,6
Dobit razdoblja	274.745	365.580	133,1	0,6
Gubitak razdoblja	94.597	82.194	86,9	0,5
Konsolidirani financ. rezultat (dobit (+) ili gubitak (-) razdoblja)	180.148	283.385	157,3	0,6
Izvoz	1.141.555	1.414.525	123,9	0,7
Uvoz	353.474	452.350	128,0	0,3
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	788.081	962.176	122,1	3,3
Bruto investicije samo u novu dugotrajnu imovinu	81.066	146.985	181,3	0,5
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom	5.010	5.254	104,9	-

Tablica 7 Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika u Požeško-slavonskoj županiji za 2021. godinu

Izvor: Fina, 2023.

Iz podataka u tablici 7 je vidljivo kako je u Požeško-slavonskoj županiji u 2021. godini bio 1 031 poduzetnik. Broj poduzetnika koji su ostvarili dobit se u 2021. godini povećao u odnosu na 2020. godinu za 12%, sa 651 na 729 poduzetnika koji su ostvarili dobit. Broj poduzetnika koji su ostvarili gubitak u 2021. godini se povećao za 8,2% u odnosu na 2020. godinu. Također se i dobit prije oporezivanja povećala u 2021. godini za 34% u odnosu na 2020. godinu. Konsolidirani financijski rezultat (dobit ili gubitak razdoblja) se povećao za 57,3%.

Tablica 8 prikazuje najboljih 5 gradova i općina u Požeško-slavonskoj županiji po ukupnim prihodima za 2021. godinu. Uz to prikazani su podaci o broju poduzetnika.

Naziv grada/općine	Broj poduzetnika		Broj zaposlenih		Ukupni prihodi		Neto dobit/gubitak	
	Broj	Rang u RH	Broj	Rang u RH	Iznos	Rang u RH	Iznos	Rang u RH
Požega*	473	40	4.806	27	3.313.966	31	216.362	21
Lipik*	67	228	815	128	615.302	118	1.154	442
Kutjevo*	76	211	912	117	479.252	140	35.912	106
Pleternica*	128	138	681	148	318.983	178	-742	518
Pakrac*	95	182	673	150	247.902	211	13.641	205

Tablica 8 Najboljih 5 gradova/općina Požeško-slavonske županije po kriteriju ukupnih prihoda poduzetnika u 2021. godini

Izvor: Fina, 2023.

Iz tablice 8 se može uočiti kako se u tablici nalaze gradovi, što znači da niti jedna općina nije uspjela ostvariti bolje rezultate od pojedinog grada. Na prvom mjestu se nalazi grad Požega koji je ujedno županijsko središte. U Požegi se nalazi 473 poduzetnika, 4 806 zaposlenih s ostvarenim ukupnim prihodom od 3 313 966 000 kuna te ostvarenom neto dobiti od 216 326 000 kuna, što ju po svim parametrima čini najboljom u županiji.

Na drugom mjestu se nalazi Lipik s 67 poduzetnika, 815 zaposlenih, ukupnim prihodom od 615 302 000 kuna i neto dobiti od 1 154 000 kuna. Pleternica je po broju poduzetnika na drugom mjestu u županiji, no po ukupnim prihodima i broju zaposlenih nalazi se na četvrtom mjestu te jedina je od prvih pet gradova ostvarila gubitak koji iznosi 742 000 kuna.

Tablica 9 prikazuje iskorištenost EU fondova u Požeško-slavonskoj županiji prema Operativnim programima (Konkurentnost i kohezija, Učinkoviti ljudski potencijali, Program ruralnog razvoja, Operativni program za pomorstvo i ribarstvo) tijekom 2017., 2018., i 2019. godine.

ISKORIŠTENOST EU FONDOVA U POŽEŠKO-SLAVONSKOJ ŽUPANIJI 2014-2020.					
Operativni program	Razdoblje	Ugovoreno (u HRK)	Udio u ukupno ugovorenim sredstvima	Ugovoreno kumulativ OP Konkurentnost i kohezija 2017,2018,2019.godini (HRK)	Udio u ukupno ugovorenim sredstvima u 2017,2018,2019. Godini
Konkurentnost i kohezija	2017	529.543.324	3,21%	734.454.873	1,69%
Konkurentnost i kohezija	2018	83.503.957	0,66%		
Konkurentnost i kohezija	2019	121.407.592	0,86%		
Učinkoviti ljudski potencijali	2017	42.852.514	5,28%	71.943.485	2,61%
Učinkoviti ljudski potencijali	2018	23.999.140	1,67%		
Učinkoviti ljudski potencijali	2019	5.091.830	1,01%		
Program ruralnog razvoja	2017	161.333.157	3,03%	412.000.756	2,98%
Program ruralnog razvoja	2018	136.053.894	2,83%		
Program ruralnog razvoja	2019	114.613.705	3,12%		
Operativni program za pomorstvo i ribarstvo	2017	639.182	0,10%	1.052.857	0,08%
Operativni program za pomorstvo i ribarstvo	2018	339.515	0,06%		
Operativni program za pomorstvo i ribarstvo	2019	74.160	0,07%		

Tablica 9 Iznosi ugovorenih bespovratnih sredstava u okviru Operativnih programa za 2017., 2018., i 2019. godinu

Izvor: Izrada autorice na temelju podataka Izvješća iskorištenosti EU fondova po županijama

Požeško-slavonska županija je najviše sredstava ugovorila iz Operativnog programa Konkurentnost i kohezija u iznosu od 734.454.873, što čini 1,69% udjela koji se sveukupno ugovorio u 2017., 2018. i 2019. godini. Na drugom mjestu sa 412.000.756 kuna se nalaze ugovorena sredstva iz Programa ruralnog razvoja te čini 2,98% udjela u RH koji je ukupno ugovoren u 2017., 2018. i 2019. godini. Program Učinkoviti ljudski potencijali ugovorili su

sredstva u iznosu od 71 943 485 kn, što čini 2,61% ujela u RH koji je ukupno ugovoren u 2017., 2018. i 2019. godini. Na začelju se nalazi Operativni program za pomorstvo i ribarstvo s ugovorenim sredstvima u iznosu od 1 052 857 kuna, što čini 0,08% ujela u RH koji je ukupno ugovoren u 2017., 2018. i 2019. godini.

„Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije - PANORA d.o.o. osnovana je 2010. godine od strane Požeško-slavonske županije radi unaprjeđenja gospodarskog i društvenog razvoja. Misija regionalne razvojne agencije je poduprijeti regionalni razvoj kroz koordinaciju regionalnih dionika vezano za stvaranje i implementaciju programa i projekata od regionalnog značaja“ (Panora, 2023). Uloga i važnost Regionalne razvojne agencije Panora je stoga od velike važnosti za pisanje i provođenje projekata kako bi se dobila EU sredstva za poticanje poduzetničkih aktivnosti Požeško-slavonske županije.

„Potporne institucije za poduzetnike u Požeško-slavonskoj županiji jesu:

- Regionalni koordinator razvoja Požeško-slavonske županije – Panora
- Lokalna razvojna agencija Požega – Lo-ra
- Lokalna razvojna agencija Poduzetnički centar Pakrac
- Poduzetnički centar Pleternica – Plink
- Lipička razvojna i turistička agencija LIRA d.o.o.
- „Era“ d.o.o., Europska razvojna agencija grada Kutjeva“ (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja Republike Hrvatske 2022).

Projekti koji su utjecali na razvoj poduzetništva, odnosno poduzetničke infrastrukture Požeško-slavonske županije, a financirani su od strane EU jesu: Poduzetnički inkubator Požega, Poduzetnički inkubator Lipik, Poduzetnički inkubator Donji Čaglic, Studentski poduzetnički inkubator: znanjem do radnog mjesta, E-inkubator, Razvoj poslovne infrastrukture Lipik, Inovacijski i co-working centar Panora i Razvoj mreže poduzetničkih potpornih institucija (PPI).

Poduzetničkim inkubatorom Požega – Lo-ra stvorio se inovativni i višenamjenski poslovni prostor koji se na jednostavan način prilagođava potrebama poduzetnika početnika. Uz to, nudi mnoštvo edukacija i usluga kako bi se olakšao početak poslovanja poduzetnicima. Projekt je sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Panora, 2023).

Poduzetničkim inkubatorom Lipik razvila se nova poduzetnička poslovna infrastruktura koja će za rezultat privući nove investicije te stvoriti mogućnosti za stvaranje novih radnih mjesta u malim i srednjim poduzećima. Time će se ojačati gospodarski razvoj Grada Lipika što će dovesti do povećanja regionalne konkurentnosti. Projekt je sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Panora, 2023).

Poduzetnički inkubator Donji Čaglić jedan je od projekata grada Lipika kako bi se potaknulo poduzetništvo i novootvorena radna mjesta. Inkubator može primiti poduzetnike u svoja tri poslovna i tri uredska prostora. Projekt je financiran u sklopu projekta INVEST IN LOG (Poduzetnički inkubator Donji Čaglić, 2019).

Studentski poduzetnički inkubator: znanjem do radnog mjesta usmjeren je prema programima cjeloživotnog obrazovanja i stručnog usavršavanja poduzetnika. Inkubator predstavlja sponu između Veleučilišta u Požegi koje je ujedno nositelj projekta i brojnih gospodarskih subjekata. Projekt je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda (Europski socijalni fond, 2023).

Izgradnjom E-inkubatora razvila se mogućnost stvaranja novih proizvoda i usluga koje takva vrsta poduzetničke infrastrukture pruža. Za dobrobit razvoja malog i srednjeg poduzetništva E-inkubator osigurava pružanje savjetodavne i institucionalne potpore. Svrha samog projekta je stvoriti temelj za otvorenje novih radnih mjesta, novih tvrtki te razvijanje učinkovite poduzetničke klime. Projekt je sufinanciran iz Europskog strukturnog i investicijskog fonda u financijskom razdoblju 2014. – 2020. (Panora, 2023).

Projekt Razvoja poslovne infrastrukture Lipik orijentiran je na financiranje izgradnje, opremanja objekta poslovne infrastrukture, nadzor radova i upravljanje projektom. Osim toga, neizostavan dio projekta čine promidžba i vidljivost u cilju privlačenja poduzetnika, ali i njihove vidljivosti na tržištu. Projekt je sufinanciran iz Europskog fonda za ruralni razvoj (Panora, 2023).

Inovacijski i co-working centar Panora za središnju ulogu ima obuhvatiti sve poslovne potrebe koje poduzetnik, digitalni nomad i drugi korisnici mogu imati. Cilj je ostvariti digitalan i inovativan pristup međusobnog razmjenjivanja resursa i sadržaja. Na raspolaganju korisnici Inovacijskog i co-working centra imaju mjesto za rad, mjesto za odmor i zabavu te konferencijski prostor. Projekt je sufinanciran iz Programa podrške gospodarskoj revitalizaciji Slavonije, Baranje i Srijema (Panora, 2023).

Razvoj mreže poduzetničkih potpornih institucija predstavlja pilot projekt Regionalnog koordinatora razvoja Požeško-slavonske županije pomoću kojega se želi stvoriti Mreža poduzetničkih potpornih institucija. Njome bi se stvorila snažnija ponuda profesionalnih usluga Malim i srednjim poduzetnicima na području Republike Hrvatske. Projekt je sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Panora, 2023).

„Tradicija poduzetništva i obrtništva te metaloprerađivačke, tekstilne, drvene i prehrambene industrije okosnica su razvitka Požeško-slavonske županije. Prisutnost poduzetničkih i gospodarskih zona te postojanje potpornih institucija u PSŽ predstavlja veliki potencijal za razvoj jer se poduzetnici kroz pripremljenu infrastrukturu, olakšice, poticaje te savjetodavne usluge lakše odlučuju za otvaranje poduzeća (posebice mladi) te, obzirom na niz olakšica, postaju konkurentniji na tržištu“ (Izvješće o provedbi Plana razvoja Požeško-slavonske županije za razdoblje 2021.-2027. godine).

Projekti koji su utjecali na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije usmjereni na edukaciju, zapošljavanje i obrazovanje postojećih i budućih poduzetnika, financirani od strane EU jesu sljedeći: Mladi eko-poljoprivredni poduzetnici, Veliki koraci malih poduzetnika, Obučavanje mladih i visokoobrazovanih osoba za samozapošljavanje i poduzetništvo – Menadžeri poslovnog razvoja, Lipik – grad prijatelj poduzetnika i obrtnika, Poduzetništvo i obrtništvo je IN, Uspostava regionalnog centra kompetentnosti Panonika, LIPA- Lokalna inicijativa za poduzetničku aktivaciju-faza III i Koraci suradnje II.

Projekt Mladi eko-poljoprivrednici usmjeren je prema edukaciji mladih o tome kako voditi i upravljati vlastitim gospodarstvima. Usto, posebno se potiče mlade, kroz brojne edukacije, da se okrenu ekološkoj poljoprivredi koja ima brojne pozitivne učinke. Projekt je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda (Europski socijalni fond, 2023).

Veliki koraci malih poduzetnika je projekt koji je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda i cilj mu je razviti poduzetničke osobine kod djece vrtićke dobi kroz brojne radionice. Ponajprije se educiralo učitelje i odgajatelje o poduzetništvu i obrtništvu kako bi mogli svoje znanje prenijeti na djecu. Naglasak je na socijalnom poduzetništvu gdje se čovjek nalazi ispred kapitala (Europski socijalni fond, 2023).

Obučavanje mladih i visokoobrazovanih osoba za samozapošljavanje i poduzetništvo – Menadžeri poslovnog razvoja je projekt sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda kako bi se

educirao mladi i visokoobrazovani kadar o mogućnostima, prednostima, nedostacima i procesu samozapošljavanja i poduzetništva (Europski socijalni fond, 2023).

Lipik – grad prijatelj poduzetnika i obrtnika pruža podršku poduzetnicima pomoću uravnoteženog modela poticanja i promocije poduzetništva kako bi savladali tržišne izazove. Važni dijelovi projekta su organizacija Sajma poduzetništva pomoću kojega bi se predstavljalo lokalne poduzetnike. Zatim, Okrugli stol na temu aktualiziranja obrazovanja u poduzetništvu i provođenje Konferencije poduzetnika i radionice o marketing alatima kako bi se ojačala pozicija lokalnih poduzetnika na tržištu. Projekt je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda (Europski socijalni fond, 2023).

Poduzetništvo i obrtništvo je IN usmjereno je prema smanjivanju negativnog stava prema poduzetništvu, neinformiranosti mladih o pogodnostima koje poduzetništvo i obrtništvo pružaju te otklanjanju teze da nije moguće usvojiti poduzetničke kompetencije putem redovnog obrazovanja. Navedeno predstavlja poteškoće promociji poduzetništva te je važno otkloniti ih kako bi se stvorila snažnija poduzetnička kultura u Republici Hrvatskoj. Stoga će se ovim projektom provoditi edukacija i informiranje u devet različitih županija kako bi se učenike završnih razreda strukovnih škola motiviralo prema razvoju pozitivnog mišljenja o poduzetništvu. Projekt je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda te je poseban naglasak na promociji cjeloživotnog učenja (Europski socijalni fond, 2023).

Uspostavom regionalnog centra kompetentnosti Panonika stvaraju se programski uvjeti za osuvremenjivanje trenutnih obrazovnih programa. Kreiraju novi standardi zanimanja, kvalifikacija i kurikuluma kako bi se stvorili bolji programi za polaznike. Uz to, pomoću posebnih edukacija i studijskih putovanja nastavnog osoblja stvaraju se bolji kadrovski uvjeti. Projekt je sufinanciran iz Europskog socijalnog fonda / Učinkoviti ljudski potencijali s ciljem nabave moderne specijalizirane opreme kako bi se poboljšao nastavno obrazovni proces. Modernija oprema i suvremeni programi obrazovanja omogućavaju korištenje modernog pristupa učenju, odnosno učenje koje se zasniva na radu. Takva vrsta učenja omogućuje polaznicima da se jednostavnije priključe na tržište rada (Panora, 2023).

Cilj projekta LIPA – Lokalna inicijativa za poduzetničku aktivaciju – faza III utjecati na porast zaposlenosti pomoću pokretanja poduzetničkih potencijala nezaposlenog stanovništva Požeško-slavonske županije. Za smanjenje negativnog trenda iseljavanja u Požeško-slavonskoj županiju od velike važnosti su poduzetničke ideje koje nezaposleno stanovništvo ima jer

predstavljaju potencijal za razvoj novih radnih mjesta. Uz to, osigurava se i učinkovitije korištenje prirodnih resursa (Panora, 2023).

Koraci suradnje II projekt je Poduzetničkog centra Pleternica koji nastoji stvoriti i osigurati potporu razvoju gospodarstva pomoću informiranja kako bi se pojednostavio pristup novim poslovnim znanjima, vještinama i informacijama. Za rast i razvitak poslovanja malih i srednjih poduzeća od značaja su ključne i pravovremene informacije. Projekt je zamišljen da već postoje usluge informiranja i pružanja savjetodavne i stručne podrške koja će se vršiti od početka provedbe projekta. Projekt je sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj (Poduzetnički inkubator Pleternica, 2020).

Poduzetnička infrastruktura predstavlja jedan od važnijih čimbenika koji utječu na poticanje poduzetništva. No, edukacija, obrazovanje i stvaranje svijesti o važnosti, prednostima i nedostacima poduzetništva mladima predstavlja temelj za uspjeh. Stoga su projekti koji su usmjereni upravo mladima, poput projekta „Veliki koraci malih poduzetnika“ gdje je cilj upoznati djecu vrtićke dobi s poduzetništvom, od strateške važnosti za razvoj Požeško-slavonske županije. Kao što je ranije navedeno 43% Požeško-slavonske županije čine poljoprivredna zemljišta stoga projekti poput „Mladi eko-poljoprivredni poduzetnici“ stvaraju pozitivnu klimu, poticajno okruženje i educiraju mlade kako spojiti poljoprivredu i poduzetništvo. Dakle, Požeško-slavonska županija je svoje ciljeve usmjerila prema revitalizaciji poduzetništva uz pomoć sredstava iz EU fondova gdje mladi ljudi predstavljaju glavne aktere u njihovoj realizaciji.

7. Zaključak

Poduzetnička aktivnost ima veliki utjecaj na gospodarski razvoj pojedine zemlje pa je stoga Europska unija od svojih samih početaka veliku pažnju usmjerila prema razvoju malog i srednjeg poduzetništva. Kako bi se poduzetništvo lakše razvilo unutar država članica Europske unije, za financiranja projekata vezanih uz poduzetništvo koriste se ESI fondovi. Hrvatska je već kao pretpriputna članica imala određene pogodnosti i mogućnosti za korištenje europskih sredstava dok su joj europski fondovi u potpunosti na raspolaganju ulaskom u EU.

Osnivanjem potpornih institucija u Republici Hrvatskoj posebno se olakšao proces dobivanja informacija, potrebne dokumentacije te na kraju i same realizacije projekata. ESI fondovi su imali veliki utjecaj u izgradnji poduzetničke infrastrukture poput poduzetničkih zona, poduzetničkih inkubatora i poduzetničkih centara. Oni su poduzetnicima olakšali poslovanje u svojim prvim godinama rada kada im je svaka pomoć itekako potrebna. Poduzetnički inkubatori su ujedno i mjesto na kojemu poduzetnici imaju i mogućnost dobivanja raznih informacija, pomoći i edukacija vezanih ne samo uz prve korake poslovanja već i kako se probiti i zadržati na sve konkurentnijem tržištu.

Regionalna razvojna agencija Požeško-slavonske županije – PANORA je kao regionalni koordinator postala neizostavni sudionik u pisanju i provedbi vitalnih projekata u županiji. Za razvitak malog i srednjeg poduzetništva veliki utjecaj imaju poduzetnički inkubatori poput Poduzetničkog inkubatora u Pleternici ili Poduzetnički inkubator Lipik koji omogućuju velikom broju poduzetnika lakši početak poslovanja. Iako su i Grad Požega i Požeško-slavonska županija pogođene velikim iseljavanjem stanovništva u svojim izvješćima i planovima za naredna razdoblja usmjerili su se prema rastu gospodarstva i ulaganju u poduzetništvo i obrtništvo. Samo dodatnim poticajima i ulaganjima je moguće stvoriti poduzetničku klimu koja će biti poticajna i inspirativna novim generacijama poduzetnika. Iz provedenog istraživanja može se zaključiti kako ESI fondovi imaju značajan utjecaj na razvoj poduzetništva Požeško-slavonske županije.

Literatura

1. Buble, M., Kružić, D. (2006) Poduzetništvo: realnost sadašnjeg i izazovi budućnosti, Zagreb : RRIF Plus.
2. Hisrich, R. D., Peters, M. P. i Shepherd, D.A. (2011) Poduzetništvo, MATE d.o.o., Zagreb.
3. Škrtić, M., Mikić, M. (2011) Poduzetništvo, Sinergija - nakladništvo d.o.o. Zagreb.
4. Kuratko D. F. (2011) Entrepreneurship theora, process, and practice in the 21st century, Int. J. Entrepreneurship and Small Business, Vol. 13, No. 1.
5. Prednosti i nedostaci poduzetništva: <https://www.aplustopper.com/advantages-and-disadvantages-of-entrepreneurship/> (pristupljeno: 05.05.2023.)
6. Brown, Chris, and Mark Thornton (2013) Turning the Word Upside Down: Richard Cantillon and the Meaning of Entrepreneurship. Working Paper.
7. Hebert, R.F. and Link, A.N. (1988) The Entrepreneur: Mainstream Views and Radical Critiques, 2nd edn (New York: Praeger).
8. Kirzner, I.M. (1973) Competition and Entrepreneurship (Chicago, IL: University of Chicago Press).
9. Stojanović, S., Mrvica Mađarac, S., i Glavota, M. (2016) 'FINANCIRANJE PODUZETNIŠTVA IZ FONDOVA EUROPSKE UNIJE', Obrazovanje za poduzetništvo - E4E, 6(2), str. 161-175. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/170949>
10. Hébert, R. F., & Link, A. N. (2006). *The Entrepreneur as Innovator. The Journal of Technology Transfer*, 31(5), 589–597. doi:10.1007/s10961-006-9060-5 (pristupljeno: 05.05.2023.)
11. Narodne novine: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_03_29_630.html (pristupljeno: 16.05.2023.)
12. Mars, M. M., & Garrison, S. (2009). *Socially-Oriented Ventures and Traditional Entrepreneurship Education Models: A Case Review. Journal of Education for Business*, 84(5), 290–296. doi:10.3200/joeb.84.5.290-296 (pristupljeno: 16.05.2023.)
13. Lounsbury, M., & Strang, D. (2009). Social entrepreneurship: Success stories and logic construction. In S. Heydemann & D. Hammack (Eds.), *Philanthropic projections of power: Sending institutional logics abroad*. Brooklyn, NY: Social Science Research Council.
14. Phan, P. H., Wright, M., Ucbasaran, D., & Tan, W.-L. (2009). *Corporate entrepreneurship: Current research and future directions. Journal of Business*

- Venturing*, 24(3), 197–205. doi:10.1016/j.jbusvent.2009.01.00 (pristupljeno: 16.05.2023.)
15. Morris, M., Kuratko, D., Covin, J., 2008. *Corporate Entrepreneurship and Innovation*. Thomson/South-Western Publishers, Mason, OH
 16. Birkinshaw, J., 1996. How multinational subsidiary mandates are gained and lost. *Journal of International Business Studies* 27, 467–495.
 17. Jurlina Alibegović, D., Rašić Bakarić, I., i Slijepčević, S. (2019). 'Impact assessment of entrepreneurial zones on local economic outcomes', *Economic research - Ekonomska istraživanja*, 32(1), str. 3112-3127. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2019.1661004> (pristupljeno: 25.05.2023.)
 18. Aernoudt, R. (2004). Incubators: Tool for Entrepreneurship? *Small Business Economics*, 23(2), 127–135. doi:10.1023/b:sbej.0000027665.54173.23. (pristupljeno: 25.05.2023.)
 19. Peters, L., Rice, M., Sundararajan, M. (2004) The role of incubators in the entrepreneurial process. *Journal of Technology Transfer* 29 (1), 83–91.
 20. Chan, K.F., Lau, T., 2005. Assessing technology incubator programs in the science park: the good, the bad and the ugly. *Technovation* 25 (10), 1215–1228.
 21. Mahmood, N.; Jianfeng, C.; Munir, H.; Yasir, N. (2016) Impact of Factors that Inhibit the Drive of Entrepreneurship in Pakistan: Empirical Evidence from Young Entrepreneurs and Students. *Int. J. U-E-Serv. Sci. Technol.* 9, 163–174.
 22. Baskaran, A., Chandran, V., & Ng, B.-K. (2019) Inclusive Entrepreneurship, Innovation and Sustainable Growth: Role of Business Incubators, Academia and Social Enterprises in Asia. *Science, Technology and Society*, doi:10.1177/0971721819873178. (pristupljeno: 26.05.2023.)
 23. Strukturni fondovi EU: <https://strukturnifondovi.hr/en/eu-fondovi/eu-fondovi-2021-2027/> (pristupljeno: 29.05.2023.)
 24. Vela, A. (2015) Menadžment ESI fondova 2014. – 2020., Školska knjiga, Zagreb.
 25. Lewandowska, A., Stopa, M., & Humenny, G. (2014). *The European Union Structural Funds and Regional Development. The Perspective of Small and Medium Enterprises in Eastern Poland. European Planning Studies*, 23(4), 785–797. doi:10.1080/09654313.2014.970132 (pristupljeno: 29.05.2023.)
 26. Kolaríková, J., Dvouletý, O., i Kolarík, P. (2018) 'Ekonomska učinkovitost regija NUTS III u Češkoj u kontekstu poduzetničkih subvencija iz strukturnih fondova EU-a',

- Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, 36(1), str. 129-153.
<https://doi.org/10.18045/zbefri.2018.1.129>
27. Tufekčić, M., Tufekčić, Ž. (2013) EU politike i fondovi 2014 – 2020, Plavi partner d.o.o., Zagreb.
28. Blanco Canto, M., Bares López, L., Ferasso, M. (2022) Analysis of Regional Efficiency in the Use of the European Maritime and Fisheries Fund (FEMP) in the Eurozone Countries, *Fishes*, Vol. 7, Núm. 2. DOI: 10.3390/fishes7020053 (pristupljeno: 30.05.2023.)
29. Veccio, Y., Di Pasquale, J., Pauselli, G., Masi, M., Alinolfi, F. (2022) Public health risk management during the Covid-19 pandemic, new amendments in the European Maritime and Fisheries Fund to meet fishers' needs, *Marine policy*, Volume 135. <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104873> (pristupljeno: 30.05.2023.)
30. Ray, C. (2001) *Culture economies* (Newcastle: Centre for Rural Economy)
31. Jabłońska, M., i Stawska, J. (2020) 'Ključni čimbenici koji utječu na poduzetništvo: komparativna analiza', *Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci*, 38(1), str. 125-146. <https://doi.org/10.18045/zbefri.2020.1.125>
32. Gkartzios, M. and M. Scott (2014) Placing housing in rural development: exogenous, endogenous and neo-endogenous approaches. *Sociologia Ruralis* 54 (3), 241–265
33. Lupić, M., i Bujan, I. (2017). 'PODUZETNIŠTVO MLADIH – PRILIKE I PREPREKE', *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 7(1), str. 63-80. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/183416> (Datum pristupa: 02.06.2023.)
34. Rodríguez-Pose*, A., & Fratesi†, U. (2004). *Between Development and Social Policies: The Impact of European Structural Funds in Objective 1 Regions. Regional Studies*, 38(1), 97–113. doi:10.1080/00343400310001632226
35. Dračić, I., 2012. *Poslovanje poduzeća i poduzetničko okruženje*, Varaždin: Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Varaždin.
36. FINA: <https://www.fina.hr/documents/52450/63829/Rezultati+poslovanja+poduzetnik+a+RH+u+2022.+godini+%281%29.xlsx/3873c0b1-4898-876f-3971-de511a1cf244?t=1685523277605> (pristupljeno: 05.06.2023.)
37. FINA: https://www.fina.hr/documents/52450/558181/Rezultati+poslovanja+poduzetnika+u+2021.+godini_po+zupanjama.xlsx/c0f6aacf-eed1-9ecf-4992-5bb0807d9dc1?t=1654071937254 (pristupljeno: 05.06.2023.)

38. Statista: <https://www.statista.com/statistics/878412/number-of-smes-in-europe-by-size/>
39. Annual Report on European SMEs 2021/2022 SMEs and environmental sustainability Background document: file:///C:/Users/Korisnik/Desktop/SME%20AR%202021_22_Background_Document_Sustainability.pdf (pristupljeno: 05.06.2023.)
40. Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva – Izvješće o malim i srednjim poduzećima u Hrvatskoj – 2021: <https://www.cepor.hr/wp-content/uploads/2015/03/CEPOR-Mala-i-srednja-poduze%C4%87a-u-HR-u-vrijeme-pandemije-COVID-19.pdf> (pristupljeno: 05.06.2023.)
41. Vrhovec Žohar, K. & Klopotan, I. (2014) MALA I SREDNJA PODUZEĆA U EUROPSKOJ UNIJI – IZAZOV UVOĐENJA JEDINSTVENE VALUTE 12 GODINA POSLIJE. *Tehnički glasnik*, 8 (4), 443-450.
42. Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10022> (pristupljeno: 05.06.2023.)
43. HAMAG-BICRO: <https://hamagbicro.hr/wp-content/uploads/2022/07/Subvencija-kamatane-stope-iz-sredstava-NPOO.pdf> (pristupljeno: 05.06.2023.)
44. Plan oporavka i otpornosti srpanj 2021: (pristupljeno: 05.06.2023.)
45. Europska komisija – Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs: https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/sme-strategy/improving-smes-access-markets/sme-internationalisation-beyond-eu_en (pristupljeno 7.6.2023.)
46. Kutnjak, G. (2010). 'EUROPSKA UNIJA U FUNKCIJI POTICANJA I RAZVOJA MALOG I SREDNJEG PODUZETNIŠTVA', *Poslovna izvrsnost*, 4(2), str. 79-90. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/60700> (Datum pristupa: 05.06.2023.)
47. Kesner-Škreb, M. (2007). Lisabonska strategija, Financijska teorija i praksa, Vol. 31., No. 4., pp. 441-443.
48. EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/european-charter-for-small-enterprises.html> (pristupljeno 7.6.2023.)
49. EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/action-plan-for-entrepreneurship.html> (pristupljeno 7.6.2023.)
50. EUR-Lex: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=COM:2020:103:FIN> (pristupljeno 7.6.2023.)

51. Kowalska, M. (2012) Entrepreneurship and its role from the European Union perspective, Challenges of the global economy, Working Papers Institute of International Business University of Gdańsk 2012, no. 31.
52. Hagen T, Mohl P (2011) Econometric evaluation of EU Cohesion Policy: a survey, ch. 16 in Jovanović MN & Sidjanski D (ed.) International Handbook of Economic Integration, Edward Elgar, Cheltenham, pp. 343–370
53. Lowe, P., Buller, H. and Ward, N. (2002), “Setting the next agenda? British and French approaches to the second pillar of the Common Agricultural Policy”, Journal of Rural Studies, Vol. 18 No. 1, pp. 1-17.
54. Celic, F., Lenz Vlahinic N. (2022). EU financial instruments in practice : SMEs investments in energy efficiency and renewable energy in Croatia. In: International Journal of Energy Economics and Policy 12 (4), S. 173 - 185. <https://econjournals.com/index.php/ijeep/article/download/13216/6833/30755>. doi:10.32479/ijeep.13216.
55. Meyer, N., de Jongh, J. (2018) The Importance of Entrepreneurship as a Contributing Factor to Economic Growth and Development: The Case of Selected European Countries, Journal of Economics and Behavioral Studies (ISSN: 2220-6140) Vol. 10, No. 4, pp 287-299.
56. Wennekers, S., & Thurik, R. (1999). Linking entrepreneurship and economic growth. *Small Business Economics*, 13(1), 27–56. <https://doi.org/10.1023/A:1008063200484>.
57. Meyer, N. & Meyer, D.F. (2017). An econometric analysis of entrepreneurial activity, economic growth and employment: The case of the BRICS Countries. *International Journal of Economic Perspectives*, 11(2), 429-441.
58. Barreto, H., 1989, *The Entrepreneur in Economic Theory; Disappearance and Explanation*, London: Routledge.
59. Kirchoff, B.A., 1994, *Entrepreneurship and Dynamic Capitalism*, Westport, CT: Praeger.
60. Teece, D.J., 1993, The dynamics of industrial capitalism: perspectives on Alfred Chandler's scale and scope, *Journal of Economic Literature* 31, 199-225.
61. Vuković, K. (2012) Mala i srednja poduzeća u Europskoj uniji, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin.

62. Aristovnik, A., Obadić, A. (2015) The impact and efficiency of public administration excellence on fostering SMEs in EU countries, Amfiteatru Economic Journal, ISSN 2247-9104, The Bucharest University of Economic Studies, Bucharest, Vol. 17, Iss. 39, pp. 761-774
63. Hrvatska Gospodarska Komora – Gospodarski profil Požeško-slavonske županije: <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-pozega/gospodarski-profil-pozesko-slavonske-zupanije> (pristupljeno: 22.06.2023.)
64. Poslovanje poduzetnika sa sjedištem u Požeško-slavonskoj županiji u 2021.: <https://www.fina.hr/-/rezultati-poslovanja-poduzetnika-sa-sjedistem-u-pozesko-slavonskoj-zupaniji-u-2021.-godini-> (pristupljeno: 22.06.2023.)
65. Iskorištenost EU fondova po županijama: <https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti%20-%20dokumenti/Iskori%C5%A1tenost%20EU%20fondova%20po%20%C5%BEupanijama.pdf> (pristupljeno: 22.06.2023.)
66. Poduzetnički inkubator Lipik: <https://www.panora.hr/projekti/poduzetnicki-inkubator-lipik/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
67. E-inkubator: <https://www.panora.hr/projekti/e-inkubator/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
68. Razvoj mreže poduzetničkih potpornih institucija PPI: <https://www.panora.hr/projekti/razvoj-mreze-poduzetnickih-potpornih-institucija-ppi/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
69. Razvoj poslovne infrastrukture Lipik: <https://www.panora.hr/projekti/razvoj-poslovne-infrastrukture-lipik/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
70. LIPA – lokalna inicijativa za poduzetničku aktivaciju faza III: <https://www.panora.hr/projekti/lipa-lokalna-inicijativa-za-poduzetnicku-aktivaciju-faza-iii/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
71. Uspostava regionalnog centra kompetentnosti Panonika: <https://www.panora.hr/projekti/uspostava-regionalnog-centra-kompetentnosti-panonika/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
72. Poduzetnički inkubator Požega: <https://www.panora.hr/projekti/poduzetnicki-inkubator-pozega/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
73. Godišnji izvještaj provedbi plana razvoja za 2020. godinu: <file:///C:/Users/Korisnik/Desktop/Godisnje%20izvjesce%20o%20provedbi%20Plana%20razvoja%20PSZ%20za%202022.%20god.pdf> (pristupljeno: 22.06.2023.)

74. HAMAG-BICRO: <https://hamagbicro.hr/bespovratne-potpore/eu-fondovi/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
75. Poduzetništvo i EU fondovi: <https://rada.hr/poduzetnistvo-i-eu-fondovi/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
76. Europska komisija:
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_hr_hr.pdf (pristupljeno: 22.06.2023.)
77. Poduzetnički inkubator Donji Čaglic: <https://lipik.hr/poduzetnistvo/poduzetnicki-inkubator-donji-caglic/> (pristupljeno: 22.06.2023.)
78. Europska komisija budžet po temama:
<https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR/14-20> (pristupljeno: 22.06.2023.)
79. Lipik – grad prijatelj poduzetnika i obrtnika - <https://www.esf.hr/projekti/posesko-slavonska-zupanija/lipik-grad-prijatelj-poduzetnika-i-obrtnika/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
80. Poduzetništvo i obrtništvo je IN – <https://www.esf.hr/projekti/zagrebacka-zupanija/poduzetnistvo-i-obrtnistvo-je-in/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
81. Veliki koraci malih poduzetnika - <https://www.esf.hr/projekti/posesko-slavonska-zupanija/veliki-koraci-malih-poduzetnika/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
82. Obučavanje mladih i visokoobrazovanih osoba za samozapošljavanje i poduzetništvo – Menadžeri poslovnog razvoja: <https://www.esf.hr/projekti/zagrebacka-zupanija/obucavanje-mladih-i-visokoobrazovanih-osoba-za-samozaposljavanje-i-poduzetnistvo-menadzeri-poslovnog-razvoja/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
83. Studentski poduzetnički inkubator: znanjem do radnog mjesta:
<https://www.esf.hr/projekti/posesko-slavonska-zupanija/studentski-poduzetnicki-inkubator-znanjem-radnog-mjesta/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
84. Mladi eko-poljoprivredni poduzetnici: <https://www.esf.hr/projekti/posesko-slavonska-zupanija/mladi-eko-poljoprivredni-poduzetnici/> (pristupljeno: 25.06.2023.)
85. Rončević, A., Ostojić, P., i Mihelić, S. (2022). 'Impact of entrepreneurial support institutions on the entrepreneurship and the business environment in Zagreb – a case study of ZICER', *International Journal Vallis Aurea*, 8(2), str. 5-19.
<https://doi.org/10.2507/IJVA.8.2.1.94>
86. Rajko, M. (2021) Comparison of the usability of EU funds in the Republic of Croatia with the countries that have similar economic indicators, Proceedings of FEB Zagreb

12th International Odyssey Conference on Economics and Business, Vol.3 No.1 pp.1-1286 June 2021, Zagreb.

87. Malešević Sučić, Z., Lerga, L. (2020) Management of financial instruments in the Republic of Croatia – European structural investment funds – planned by the programmes and overview of main financial status indicators, *Journal of Accounting and Management* 2020, vol.: 10; no.: 01; page 29 – 40.

Popis tablica

Tablica 1 Vrste poduzeća.....	6
Tablica 2 Povijesni vremenski okvir EU politike MSO kroz faze.....	16
Tablica 3 Udio poduzetnika u ukupnom broju poduzetnika i ukupnim prihodima svih poduzetnika u RH u 2021. godini - prema veličini poduzetnika (FINA, 2022).	20
Tablica 4 Financijski rezultati poslovanja 150 846 poduzetnika RH u 2022. i usporedba s 2021. godinom (Fina, 2023).	21
Tablica 5 Rezultati poslovanja poduzetnika prema županijama u 2021. godini (Fina, 2023)..	22
Tablica 6 ESI fondovi - planirani, odlučeni i potrošeni iznosi	31
Tablica 7 Osnovni financijski rezultati poslovanja poduzetnika u Požeško-slavonskoj županiji za 2021. godinu	36
Tablica 8 Najboljih 5 gradova/općina Požeško-slavonske županije po kriteriju ukupnih prihoda poduzetnika u 2021. godini.....	37
Tablica 9 Iznosi ugovorenih bespovratnih sredstava u okviru Operativnih programa za 2017., 2018., i 2019. godinu.....	38

Popis slika

Slika 1 Cjelokupna slika gdje bi se Hrvatska trebala naći do 2020. godine (Izvor: Europska komisija, 2023).....	32
Slika 2 prikazuje ukupan budžet za ESIF prema njihovim temama.....	33